

STRASAK-rapporten

Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling

2019

28.02.20

INNHold

1	INNLEDNING	3
2	SAMMENDRAG OG VURDERING	4
	2.1 Hovedresultater	4
	2.2 Nærmere om enkelte kriminalitetstyper	6
3	ANTALL ANMELDELSER	9
	3.1 Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper	10
	3.2 Forholdsmessig fordeling av kriminalitetstyper	14
	3.3 Geografiske forskjeller	15
4	POLITIETS STRAFFESAKSBEHANDLING	17
	4.1 Hovedtall.....	17
	4.1.1 Antall påtaleavgjørelser	17
	4.1.2 Oppklaringsprosent	18
	4.1.3 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid.....	19
	4.2 Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper	20
	4.3 Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid	24
	4.4 Tilrettelagte avhør.....	27
5	SAKER UNDER ARBEID	28
	5.1 Saker under arbeid	28
	5.2 Restanser – ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 3 måneder	29
	5.3 Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker	30
6	PÅTALEAVGJØRELSE MOT PERSON - MISTENKTE.....	32
7	FORNÆRMEDE.....	36
8	HATKRIMINALITET	40
	8.1 Antall anmeldelser.....	41
	8.2 Påtaleavgjorte saker	44
	8.3 Rettskraftige reaksjoner.....	45
9	BARNE- OG UNGDOMSKRIMINALITET	47
	9.1 Bakgrunn	47
	9.2 Avgrensning og metode	47
	9.3 Registrerte forhold totalt og fordeling på kjønn, alder og statsborgerskap	48
	9.4 Gjentakende kriminalitet.....	55
	9.5 Alternative straffereaksjoner.....	58
10	INNDRAGNING	59
	VEDLEGG 1 DATAGRUNNLAG.....	60
	VEDLEGG 2 LOVBRUDDSKATEGORIER.....	61

1 Innledning

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig, jf. politiloven § 1.

I kriminalitetsbekjempelsen følges to hovedstrategier:

- forebyggende tiltak for å hindre kriminalitet
- straffesaksbehandling

En grunnleggende forutsetning for at straffesaksbehandlingen skal bidra til redusert kriminalitet er at forhold blir avdekket og oppklart, slik at gjerningspersonene kan straffeforfølges og ilegges adekvate reaksjoner. Straffesaksbehandlingen må videre være troverdig og inngi tillit i samfunnet.

I denne rapporten presenteres hovedtrekkene i kriminalitetsbilde og politiets straffesaksbehandling i 2019 og utviklingen de siste fem årene. Blant annet gis det en oversikt over anmeldte lovbrudd og hovedresultater for politiets straffesaksbehandling, herunder antall påtaleavgjørelser, saksbehandlingstid, oppklaringsprosent mv., fordelt på ulike kriminalitetstyper. I tillegg redegjøres det særskilt for hatkriminalitet og kriminalitet begått av barn og unge.

Datagrunnlaget er hentet fra politiets arbeidsregister på straffesaksområdet (STRASAK). Det er Statistisk sentralbyrå som publiserer den offisielle kriminalitetsstatistikken, etter en kvalitetssikring og bearbeiding av blant annet dataene fra STRASAK. Hvis ikke annet er oppgitt, er tallmaterialet hentet ut per 1. januar hvert enkelt år. En nærmere beskrivelse av datagrunnlaget er gitt i vedlegg 1.

Det gjøres oppmerksom på at avrunding kan føre til at summen/ending i prosent og prosentpoeng ikke blir lik summen av de oppgitte tallene.

2 Sammendrag og vurdering

2.1 Hovedresultater

Tabell 2.1 Hovedtall, 2015–19

Kriminalitetstype	Anmeldelser				Påtaleavgjorte saker				
	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19	Andel	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19	Andel	Oppklaringsprosent
Vinning	101 402	1,9 %	-26,1 %	33 %	102 295	0,2 %	-28,1 %	32 %	22 %
Trafikk	52 569	-2,8 %	-9,2 %	17 %	52 463	-4,6 %	-11,7 %	17 %	84 %
Annen	38 456	-2,1 %	-19,1 %	12 %	39 303	-1,9 %	-18,8 %	12 %	71 %
Vold	33 034	0,5 %	16,4 %	11 %	33 220	1,0 %	21,2 %	11 %	56 %
Narkotika	31 320	-11,3 %	-29,9 %	10 %	33 097	-10,6 %	-30,8 %	10 %	78 %
Økonomi	27 049	-8,0 %	151,4 %	9 %	27 128	-6,6 %	171,8 %	9 %	35 %
Skadeverk	17 284	2,3 %	1,7 %	6 %	17 520	1,4 %	1,9 %	6 %	21 %
Seksuallovbrudd	6 748	-19,4 %	18,3 %	2 %	8 177	-3,1 %	55,4 %	3 %	63 %
Miljø	2 168	10,5 %	-5,7 %	1 %	2 268	17,1 %	-1,2 %	1 %	57 %
Arbeidsmiljø	791	-8,0 %	-8,0 %	0 %	906	9,3 %	7,0 %	0 %	70 %
Totalsum	310 821	-2,4 %	-11,8 %	100 %	316 377	-2,5 %	-12,4 %	100 %	51 %

Kilde: JUS065, JUS309

* I kriminalitetstypen annen inngår blant annet særlovgivning, hensynsløs atferd, unnlatt å etterkomme pålegg (politiloven § 5), ordensforstyrrelser, brudd på kontaktforbud og ulovlig bevæpning på offentlig sted.

En svak nedgang i antall anmeldelser og antall påtaleavgjorte saker 2018 til 2019

Fra 2018 til 2019 har antall anmeldelser blitt redusert med 2,4 prosent og antall påtaleavgjørelser med 2,5 prosent. Siste femårsperiode har antall anmeldelser blitt redusert med 11,8 prosent og antall påtaleavgjørelser redusert med 12,4 prosent. Det er naturlig at antall påtaleavgjørelser endres i takt med antall anmeldelser. Både antall anmeldelser og påtaleavgjørelser har hatt en noe lavere reduksjon enn gjennomsnittlig reduksjon siste fem år.

Antall anmeldelser øker for 4 av 10 kriminalitetstyper, mens antall påtaleavgjørelser øker for 5 av 10 kriminalitetstyper fra 2018 til 2019.

Det påpekes at for flere av kriminalitetstypene skyldes deler av endringen i prosent fra 2015 til 2019 at samtidig med innføringen av ny straffelov i oktober 2015 ble enkelte lovbrudd tilordnet en annen kriminalitetstype enn tidligere.

Oppklaringsprosenten er på tilnærmet samme nivå som 2018

Av de påtaleavgjorte 316 377 lovbruddene i 2019 regnes 149 497 som oppklart¹.

¹ Det er ikke bare saker som får en positiv påtaleavgjørelse (siktelse med forslag til stælsdom, tiltale, forelegg, overføring til konfliktråd eller påtaleunntatelse) som regnes som oppklarte, men også en del avgjørelser som innebærer at den strafferettslige forfølgning henlegges. I tillegg er det flere avgjørelseskoder i Strasak som holdes utenfor ved beregning av oppklaringsprosenten. Eksempler er henleggelse begrunnet i at det ikke er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold, henleggelse fordi anmeldelsen vurderes å være åpenbart grunnløs og henleggelse fordi det anmeldte forhold er vurdert ikke å være straffbart (ikke rammes av noen straffebestemmelse).

Oppklaringsprosenten varierer erfaringsmessig mellom de ulike kriminalitetstypene da muligheten for å oppklare en sak vil avhenge av tilgjengelige beviser og de ressurser som kan anvendes i arbeide med den enkelte sak.

I 2019 var oppklaringsprosenten 50,9 prosent. Dette er 1,4 prosentpoeng lavere enn i 2018, og 2,8 prosentpoeng lavere enn i 2015. De fem kriminalitetstypene med flest påtaleavgjorte saker hadde alle en nedgang i oppklaringsprosenten, selv om denne nedgangen for den enkelte kriminalitetstype var lavere eller lik (kriminalitetstype annen) nedgangen i totalsummen.

Saksbehandlingstiden for alle saker og for oppklarte saker er tilnærmet på samme nivå som 2018

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker er i 2019 redusert med 1,5 dager i forhold til 2018, fra 77 til 75 dager. Saksbehandlingstiden for oppklarte saker har i samme periode økt fra 101 til 102 dager (+1,2 dager). For fem av kriminalitetstypene (skadeverk, trafikk, vinning, arbeidsmiljø og voldslovbrudd) er gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker redusert i 2019 i forhold til 2018.

Saksbehandlingstiden for voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist redusert

For visse oppklarte voldssaker er det fastsatt en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. I 2019 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 121 dager for alle forhold og 141 dager for oppklarte forhold, en nedgang på 11,6 og 10,1 dager i forhold til 2018. 45 prosent av de oppklarte forholdene i 2019 ble påtaleavgjort innen 90 dager, mot 40 prosent i 2018. Det er fortsatt viktig å ha et høyt fokus på sakstypen. En nærmere oversikt er gitt i kapittel 4.3.

At den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden er redusert i forhold til 2018, samtidig som vi ser en økning i antall forhold på 8,0 prosent og at andelen innen frist øker, er positivt. Imidlertid er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden fortsatt mye høyere enn for fem år siden.

Saksbehandlingstiden i saker hvor gjerningsperson er under 18 år er redusert

I forhold hvor gjerningspersonen er under 18 år skal, som hovedregel, etterforskning gjennomføres og påtalebeslutning fattes innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken. I 2019 har antall påtaleavgjorte forhold med frist økt med 7,1 prosent i forhold til 2018, gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle forhold er redusert med 3,1 dager og andelen avgjort innenfor frist har økt fra 65 til 70 prosent. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2019 for alle forhold er nå 52 dager, mens den er 46 dager for oppklarte forhold.

Saksbehandlingstiden for voldtektssaker er redusert

Det er fastsatt et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker på 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. I 2019 økte antall påtaleavgjorte voldtektssaker med 1,9 prosent i forhold til 2018. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker og oppklarte saker var i 2019 på henholdsvis 212 og 204 dager, en nedgang i forhold til 2018 på henholdsvis 5,7 dager og 25,8 dager.

Lang saksbehandlingstid i voldtektssakene kan ha sammenheng med at dette ofte er saker med et komplekst bevisbilde som krever en omfattende etterforskning.

Politidistriktenes restanser er redusert

Politidistriktene hadde 38 078 saker eldre enn 3 måneder som ikke var påtaleavgjort ved utgangen av 2019. Dette er en reduksjon i forhold til samme tidspunkt i fjor med 3,9 prosent (-1 532 saker), og en økning på 4,1 prosent i forhold til 2015. Ved utgangen av 2019 hadde politidistriktene 7 965 saker eldre enn 12 måneder, en økning på 7,1 prosent (+527 saker) i forhold til samme tidspunkt i 2018, men en økning på 6,0 i forhold til samme tidspunkt i 2015². Flere distrikter har jobbet målrettet mot å redusere restansene.

Andel tilrettelagte avhør innenfor frist har økt

I 2019 ble 53 prosent av de 4 551 førstegangsavhørene gjennomført innenfor frist, mot 51 prosent i 2018. Ekskluderes avhør hvor forhold utenfor politiets kontroll har ført til fristbrudd, ble 58 prosent av avhørene gjennomført innenfor frist, mot 57 prosent i 2018. Det er positivt at andel avhør innenfor frist øker, men antall fristbrudd er fortsatt for høyt.

Samlet inndragningsbeløp er økt i forhold til 2018

Samlet inndragningsbeløp var i 2019 på 185,4 mill. kroner, mens det var på henholdsvis 201,8 og 111,9 i 2017 og 2018. Enkeltsaker har stor innvirkning på resultatet i det enkelte år.

2.2 Nærmere om enkelte kriminalitetstyper

Seksuallovbrudd

Antall anmeldte seksuallovbrudd er i 2019 redusert med 19,4 prosent i forhold til 2018, men fortsatt 18,3 prosent høyere enn i 2015. Nedgangen i antall anmeldelser fra 2018 til 2019 skyldes blant annet at politiet i 2018 etterforsket flere store nettovergrepssaker med svært mange fornærmede. Lovbruddskategorien overgrepsmateriale og pornografi sto for halvparten av nedgangen i antall anmeldelser fra 2018 til 2019.

Antall påtaleavgjorte saker er i 2019 redusert med 3,1 prosent i forhold til 2018, men økt med 55,4 prosent i forhold til 2015. Oppklaringsprosenten i 2019 var 63 prosent, mot henholdsvis 64 og 62 prosent i 2018 og 2015. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker har økt fra 208 til 243 dager fra 2018 til 2019. Flere av lovbruddskategoriene knyttet til seksuallovbrudd har hatt en økning i saksbehandlingstiden for oppklarte saker, men særlig stor har økningen vært i saker som gjelder seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år (+60,6 dager) og overgrepsmateriale (+105,0 dager). En årsak til økningen i saksbehandlingstiden er nedarbeiding av nettovergrepssaker med store sakskompleks.

Voldslovbrudd

Antall anmeldte voldslovbrudd økte fra 2018 til 2019 med 0,5 prosent og med 16,4 prosent i forhold til 2015. Antall påtaleavgjorte saker økte i samme periode med henholdsvis 1,0 og 21,2 prosent. Hovedårsaken til økningen fra 2015 til 2019 skyldes at enkelte lovbrudd som tidligere ble tilordnet kriminalitetstypen annen etter innføringen av ny straffelov oktober

² Tallene er hentet fra JUS-rapporten JUS091 som benyttes til rapporteringen til Justis- og beredskapsdepartementet. Tallene avviker noe fra øvrige tall presentert i kapitlet om saker under arbeid blant annet fordi øvrige tall er hentet ut med andre rapporter som viser saker på kriminalitetstype.

2015 nå er tilordnet kriminalitetstypen vold³. Hvis disse statistikkgruppene innbefattes i voldslovbruddene er økningen i antall anmeldelser fra 2015 til 2019 på 5,8 prosent, mens den er uendret fra 2018 til 2019.

Oppklaringsprosenten har i femårsperioden vært relativt stabil, mellom 55 og 57 prosent.

Fra 2018 til 2019 er det særlig anmeldelser for grov kroppskrenkelse og kroppsskade som har økt, med 9,3 prosent (+232 saker), mens det har vært en nedgang i antall saker knyttet til mishandling i nære relasjoner på 3,6 prosent (-126 saker).

Det er registrert 26 drapssaker med 28 ofre og 28 gjerningspersoner i 2019, mens det i 2018 var registrert 25 drapssaker med 26 ofre og 26 gjerningspersoner⁴.

Alvorlige volds- og seksuallovbrudd faller inn under de sentralt prioriterte sakstypene, og en adekvat avdekking og irettføring av sakene forutsetter ofte høy fagkompetanse og omfattende etterforskning. Selv om begge kriminalitetstypene relativt sett utgjør en mindre andel av den registrerte kriminaliteten, medfører de siste årenes økning et stort ressursbehov. Dette er av et slikt omfang at det ikke fullt ut kan anses kompensert gjennom den nedgangen man har registrert innen andre kriminalitetstyper som trafikk, narkotika og vinning, da dette er sakstyper som det erfaringsmessig er mindre ressurskrevende å behandle. Blant annet viser kapasitetsvurderingen Politidirektoratet gjennomførte i 2019⁵ at en tredjedel av etterforskningskapasiteten ble brukt på i underkant av tre prosent av sakene.

Vinningslovbrudd

Vinningslovbrudd står for 33 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Antall anmeldte vinningslovbrudd økte med 1,9 prosent og påtaleavgjorte vinningslovbrudd økte med 0,2 prosent fra 2018 til 2019. I forhold til 2015 har antall anmeldte vinningslovbrudd blitt redusert med 26,1 prosent. Hovedårsaken til nedgangen i saker fra 2015 til 2019 er at alminnelige bedragerier, som tidligere var tilordnet vinning, nå er tilordnet økonomi. Hvis alminnelige bedragerier inkluderes i vinningstallene, er vinningslovbruddene fra 2015 til 2019 redusert med 14,5 prosent.

Narkotikalovbrudd

Antall anmeldte og påtaleavgjorte narkotikalovbrudd er i 2019 redusert med henholdsvis 11,3 og 10,6 prosent i forhold til 2018, og med henholdsvis 29,9 og 30,8 prosent i forhold til 2015. Nedgangen det siste året, og i forhold til 2015, har særlig kommet innenfor narkotikalovbrudd etter legemiddeloven og straffeloven § 231⁶. Antall anmeldelser for grove narkotikaovertrædelser har i 2019 økt med 2,0 prosent i forhold til 2018. Økningen fra 2018 kan tyde på at innsatsen mot den grove og organiserte narkotikakriminaliteten har prioritet, og at den særskilte satsingen mot gjengkriminalitet har effekt. Samtidig kan nedgangen i andre narkotikalovbrudd tyde på at politiet har mindre oppmerksomhet mot å avdekke og straffeforfølge saker som alene gjelder ulovlig bruk av narkotika.

Oppklaringsprosenten er fremdeles høy for narkotikalovbrudd.

³ Nærmere omtalt i vedlegg 1.

⁴ Kripes – Nasjonal drapsoversikt 2019

⁵ Politidirektoratet – Kapasitetsvurdering av etterforskningsområdet (2019)

⁶ Statistikkgrupper inkludert i lovbruddskategorien Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotika-overtrædelser) gitt i vedlegg 2.

Hatkriminalitet

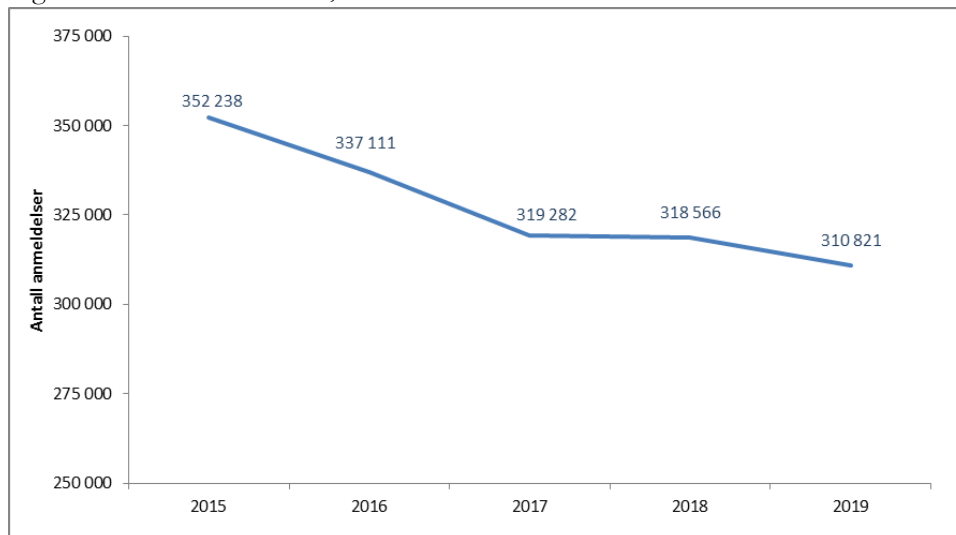
Antallet anmeldelser for hatkriminalitet viser fortsatt sterk økning. I 2019 ble det anmeldt 761 tilfeller av hatmotivert kriminalitet, 22,0 prosent flere enn i 2018. Det har vært en jevn økning siden 2015, og samlet har økningen vært på hele 119,3 prosent. Hatefulle ytringer utgjorde 41 prosent av sakene i 2019, kroppskrenkelse 17 prosent, trusler 8 prosent og kroppsskade 3 prosent.

I 2019 ble det registrert i alt 854 hatmotiv, hvorav en enkelt sak kan være registrert med flere motiv. Av hatmotivene utgjorde rase/etnisk tilhørighet 62 prosent, religion 17 prosent, mens 14 prosent gjaldt homofil orientering. 34 av hatmotivene gjaldt nedsatt funksjonsevne. Det ble registrert 19 saker med antisemittisme som grunnlag. 2019 var det første hele år der antisemittisme kunne registreres som hatmotiv.

3 Antall anmeldelser

I 2019 ble det anmeldt 310 821 lovbrudd, hvorav 299 559 er registrert med Norge som gjerningssted⁷. Dette er en reduksjon på 2,4 prosent i forhold til 2018, og en nedgang på 11,8 prosent i forhold til 2015.

Figur 3.1 Antall anmeldelser, 2015–19

Kilde: JUS065

Anmeldelsesstatistikken i denne rapporten, som blant annet avspeiles i figur 3.1, er basert på forhold som enten blir anmeldt til politiet eller som politiet selv anmelder. Det er således den registrerte kriminaliteten som presenteres.

Det vil være en rekke lovbrudd som av ulike årsaker ikke blir meldt til eller avdekket av politiet og dermed ikke bli registrert. Dette omtales gjerne som mørketall. I politiets innbyggerundersøkelse for 2018 svarer kun 40 prosent av de som oppgir å ha vært utsatt for kriminalitet det siste året, at de har anmeldt hendelsen eller planlegger å gjøre det⁸. Det er imidlertid store forskjeller avhengig av hvilket lovbrudd de har opplevd.

Ulike faktorer kan påvirke kriminalitetsutviklingen. Noe kan være en følge av adekvate og effektive tiltak av forebyggende karakter, mens teknologisk utvikling, endrede forsikringsvilkår, økte bøtesatser/straffer, økt oppdagelsesrisiko eller økte levekår er andre forhold som antas å påvirke antall lovbrudd. Samtidig kan fornærmedes eller samfunnets ønske om å anmelde et forhold endres og slik påvirke utviklingen av den registrerte kriminaliteten innen en eller flere kriminalitetstyper.

Innen enkelte saksområder vil antall anmeldelser i stor grad avhenge av politiets og andre kontrolltaters innsats og prioritering. Dette gjør seg blant annet gjeldende innen arbeidslivskriminalitet, trafikklovbrudd og narkotikalovbrudd, men også kriminalitet som kan ramme særlige sårbare grupper. Menneskehandel er eksempel på sistnevnte.

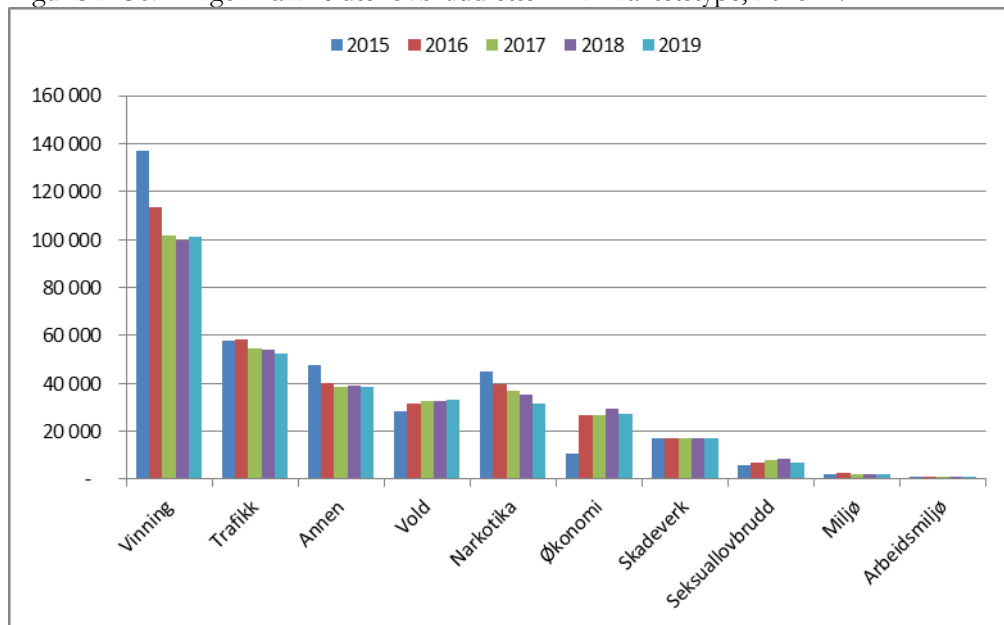
⁷ Hvis annet ikke fremgår omfatter statistikken alle anmeldelser registrert i Norge. Det innebærer at også lovbrudd begått i utlandet, men anmeldt i Norge, innbefattes.

⁸ Politiets innbyggerundersøkelse 2018, Kantar TNS, 2019

3.1 Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper

Som det vises til ovenfor, ble antall anmeldelser totalt redusert med 2,4 prosent i 2019 i forhold til 2018. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene, som vist i figur 3.2 og tabell 3.1.

Figur 3.2 Utviklingen i anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2015–19*

Kilde: JUS065

* I forbindelse med innføringen av ny straffelov i oktober 2015 ble enkelte lovbrudd tilordnet en annen kriminalitetstype enn tidligere.

Tabell 3.1 Antall anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2015–19*

	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Vinning	137 129	113 610	101 895	99 541	101 402	1,9 %	-26,1 %
Trafikk	57 872	58 181	54 675	54 092	52 569	-2,8 %	-9,2 %
Annen	47 517	40 088	38 340	39 267	38 456	-2,1 %	-19,1 %
Vold	28 388	31 702	32 540	32 884	33 034	0,5 %	16,4 %
Narkotika	44 708	39 728	36 785	35 296	31 320	-11,3 %	-29,9 %
Økonomi	10 759	26 596	26 885	29 401	27 049	-8,0 %	151,4 %
Skadeverk	17 001	16 952	17 175	16 889	17 284	2,3 %	1,7 %
Seksuallovbrudd	5 704	7 066	7 978	8 374	6 748	-19,4 %	18,3 %
Miljø	2 300	2 397	2 174	1 962	2 168	10,5 %	-5,7 %
Arbeidsmiljø	860	791	835	860	791	-8,0 %	-8,0 %
Totalsum	352 238	337 111	319 282	318 566	310 821	-2,4 %	-11,8 %

Kilde: JUS065

* I forbindelse med innføringen av ny straffelov i oktober 2015 ble enkelte lovbrudd tilordnet en annen kriminalitetstype enn tidligere.

I anmeldelsene registrert i 2019 var Norge gjerningssted i 96,4 prosent av sakene, som vist i tabell 3.2. Det er imidlertid forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene hva gjelder andel med gjerningssted utenfor Norge. Blant annet er en relativt stor andel av anmeldelsene av tyveri fra person på offentlig sted (vinningslovbrudd) og bedrageri (økonomilovbrudd) registrert med utlandet som gjerningssted.

Tabell 3.2 Antall anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype og gjerningssted, 2018 og 2019

Kriminalitetstype	2018			2019		
	Alle anm.	Gj.land Norge	Andel gj.land Norge	Alle anm.	Gj.land Norge	Andel gj.land Norge
Vinning	99 541	92 322	92,7 %	101 402	94 464	93,2 %
Trafikk	54 092	53 016	98,0 %	52 569	51 269	97,5 %
Annen	39 267	38 991	99,3 %	38 456	38 205	99,3 %
Vold	32 884	32 529	98,9 %	33 034	32 652	98,8 %
Narkotika	35 296	35 116	99,5 %	31 320	31 163	99,5 %
Økonomi	29 401	26 743	91,0 %	27 049	25 229	93,3 %
Skadeverk	16 889	16 821	99,6 %	17 284	17 214	99,6 %
Seksuallovbrudd	8 374	8 236	98,4 %	6 748	6 633	98,3 %
Miljø	1 962	1 783	90,9 %	2 168	1 945	89,7 %
Arbeidsmiljø	860	852	99,1 %	791	785	99,2 %
Totalsum	318 566	306 409	96,2 %	310 821	299 559	96,4 %

Kilde: JUS063, JUS065

Vinning

Nedgangen i antall anmeldelser fra 2015 til 2019 skyldes i stor grad en nedgang i anmeldte vinningslovbrudd, jf. figur 3.2 og tabell 3.1. Som det fremgår av nevnte tabell er vinningslovbruddene redusert med 26,1 prosent sammenlignet med 2015. Hvis alminnelige bedragerier, som er flyttet fra kriminalitetstypen vinning til kriminalitetstypen økonomi, inkluderes i vinningstallene, er reduksjonen for denne kriminalitetstypen 14,5 prosent sammenliknet med 2015. Antall registrerte vinnings saker økte i 2019 med 1,9 prosent, eller 1 861 saker, sammenlignet med 2018, men inkluderes de alminnelige bedrageriene var økningen på 0,3 prosent. For grovt tyveri fra bolig og tyveri fra person på offentlig sted har det i 2019 vært en nedgang i forhold til 2018 på henholdsvis 3,8 og 1,2 prosent. Grovt tyveri fra bolig er redusert med 48,1 prosent siden 2015.

Ran har i 2019 hatt en økning på 12,2 prosent (+96 saker) i forhold til 2018, mens det har vært en nedgang på 9,1 prosent (-88 saker) i forhold til 2015. Anmeldte ran begått i utlandet⁹ har økt med 46,0 prosent (+29 saker) fra 2018 til 2019, mens antall ran begått i Norge har økt med 9,3 prosent (+67 saker).

Nedgangen i vinningslovbrudd de siste årene har vært en trend som også er sett i andre europeiske land Norge vanligvis sammenligner seg med. Årsakene til nedgangen antas å være sammensatte. Noe kan ha sammenheng med digitalisering av økonomiske verdier, endrede betalingsmåter og sikringstiltak, samt en generell bedring av levekårene i Øst-Europa. Politiet i Norge har videre hatt en målrettet satsing for å redusere vinningslovbruddene, særlig den organiserte vinningskriminaliteten. Andre mulige årsaker til nedgangen er at kriminaliteten kan ha flyttet seg til den digitale arena. Dette er lovbrudd som ofte tilordnes andre kriminalitetstyper enn vinningslovbrudd.

⁹ Kilde: PAL STRASAK uttrekk 12.02.20.

Trafikk

Antall anmeldte trafikklovbrudd i 2019 er 52 569, en reduksjon på 2,8 prosent (1 523 saker) sammenliknet med 2018. I forhold til 2015 har det vært en nedgang på 9,2 prosent.

Anmeldelser for kjøring i påvirket tilstand økte med 1,4 og 3,3 prosent i forhold til 2018 og 2015, mens antall anmeldelser knyttet til kjøring uten gyldig førerkort ble redusert med henholdsvis 5,7 og 19,6 prosent.

Antall anmeldelser knyttet til hastighet var i 2019 på 11 045 saker, en reduksjon på henholdsvis 1,0 og 11,3 prosent i forhold til 2018 og 2015. I følge statistikk på ATK-sakene har det vært en nedgang i både anmeldelser og forenklede forelegg i 2019 til tross for økt kontrollvirksomhet. Fra laserkontrollene ser man at det i større grad reageres på lavere innslagspunkt og at andelen anmeldelser av totale antall fartsreaksjoner har gått noe ned. Økt fokus på prioriterte strekninger kan også synes gi færre grove fartsovertredelser.

Vold

Antall anmeldte voldslovbrudd økte fra 2018 til 2019 med 0,5 prosent, og 16,4 prosent i forhold til 2015. Hovedårsaken til økningen i anmeldelser fra 2015 til 2019 skyldes at enkelte lovbrudd som tidligere ble tilordnet kriminalitetstypen annen i forbindelse med innføringen av ny straffelov oktober 2015 ble tilordnet kriminalitetstypen vold.

Ses det på utviklingen fra 2018 til 2019 er det særlig grov kroppskrenkelse og kroppsskade som har økt, med 9,3 prosent (+232 saker). Trusler har i samme periode blitt redusert med 0,4 prosent (inkludert trusler tilknyttet kriminalitetstypen annen) (-35 saker). Antall anmeldelser av mishandling i nære relasjoner er fra 2018 til 2019 redusert med 3,6 prosent (-126 saker), mens det har vært en økning fra 2015 til 2019 på 1,4 prosent (+46 saker).

Selv om man gjennom målrettet innsats antas å ha avdekket flere forhold innenfor mishandling i nære relasjoner de siste årene, vil den nære relasjonen mellom fornærmede og voldsutøver fremdeles kunne føre til at mange ikke ønsker å anmelde voldsutøver. Det antas derfor fortsatt å være store mørketall innen denne sakstypen.

Enkelte statistikkgrupper knyttet til forulemping og hindring av offentlig tjenestemann og påvirkning av offentlig tjenestemann ved trusler var i gammel straffelov tilordnet kriminalitetstypen annen, mens den i ny straffelov er tilordnet voldslovbrudd. Hvis disse statistikkgruppene innbefattes i voldslovbruddene er økningen i antall anmeldelser fra 2015 til 2019 på 5,8 prosent.

Narkotika

Det totale omfanget av narkotikakriminaliteten er vanskelig å beregne fordi avdekkingsgraden ansees å være lav. Antall anmeldte narkotikalovbrudd i 2019 er redusert med 11,3 prosent i forhold til 2018, og med 29,9 prosent i forhold til 2015. Nedgangen fra 2018 til 2019 har særlig kommet innenfor narkotikalovbrudd etter legemiddeloven og straffeloven § 231¹⁰. Samtidig har antall anmeldelser av grove narkotikaovertrедelser i 2019 økt med 2,0 prosent (+18 saker) i forhold til 2018. Nedgangen i narkotikasakene kan gjenspeile at politiet de senere årene har hatt mindre oppmerksomhet mot å avdekke og

¹⁰ Statistikkgrupper inkludert i lovbruddskategorien Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotikaovertrедelser) er gitt i vedlegg 2.

straffeforfølge saker som alene gjelder ulovlig bruk av narkotika, samtidig som innsatsen mot den grove og organiserte narkotikakriminaliteten gis prioritet.

Økonomi

Alminnelige bedragerier ble i oktober 2015 flyttet fra kriminalitetstypen vinning til kriminalitetstypen økonomi, og står i 2019 for 67 prosent av økonomilovbruddene. Hvis disse holdes utenfor er antall anmeldelser fra 2018 til 2019 redusert med 9,1 prosent, men har økt 9,1 prosent fra 2015 til 2019. Inkludert alminnelige bedragerier (begått fra og med oktober 2015) var det per 2019 en reduksjon på 8,0 prosent i forhold til 2018.

En stor andel av økonomilovbruddene er knyttet opp mot bedragerier på nett. I følge politiets innbyggerundersøkelse¹¹ er det kun 23 prosent av de som oppgir at de blitt utsatt for svindel eller bedrageri på internett som har anmeldt dette til politiet. Det kan derfor være store mørketall på dette området.

I tillegg til endringen nevnt over, er identitetskrenkelses etter Straffeloven 2005 § 202 nå tilordnet økonomilovbrudd. De straffbare forholdene som omfattes av denne bestemmelsen var tidligere delt mellom to ulike straffebud og statistikkmessig tilordnet kriminalitetstypen annen. Den reelle økningen i antallet anmeldelser innen kriminalitetstypen økonomi i femårsperioden antas derfor å være betydelig mindre enn 9,1 prosent, uten at det er mulig å angi dette presist.

Seksuallovbrudd

I perioden fra 2015 til 2018 var det en markant årlig økning i antall seksuallovbrudd, særlig seksuelle overgrep mot barn og saker knyttet til overgrepsmateriale. Fra 2018 til 2019 har imidlertid antall anmeldte seksuallovbrudd blitt redusert med 19,4 prosent (-1 626 saker), mens det var en økning fra 2015 på 18,3 prosent (+1 044 saker). Nedgangen fra 2018 til 2019 gjelder særlig saker knyttet til overgrepsmateriale som er redusert med 46,0 prosent (-818 saker). I tillegg har det vært en nedgang i antall saker knyttet til seksuelle overgrep mot barn, særlig knyttet til lovbruddskategoriene seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år som er redusert med 21,1 prosent (-191 saker), og seksuell omgang med barn 14-16 år som er redusert med 23,8 prosent (-118 saker). En av årsakene til nedgangen er at et politidistrikt, som før 2019 hadde flere store nettsaker, har hatt 52,1 prosent færre anmeldelser (-867 saker) i 2019 enn i 2018.

Antall anmeldelser for voldtekt var i 2019 10,5 prosent lavere enn i 2018 (-184 saker), mens det var en økning på 15,4 prosent i forhold til 2015 (+210 saker). Etter Kriplos' oppfatning er det grunn til å tro at økt åpenhet omkring temaet, med blant annet ulike former for kampanjer, bidrar til at flere velger å anmelde.

Som nevnt ovenfor er antall anmeldelser i 2019 for seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år redusert med 21,1 prosent i forhold til 2018, mens antallet har økt med 17,2 prosent i forhold til 2015. Den teknologiske utviklingen har i stor grad muliggjort nettrelaterte overgrep, og i de seneste årene er det derfor registrert en betydelig økning i antall nettrelaterte saker hvor fornærmede er under 16 år. Økningen antas å skyldes en reell økning i overgrep på internett, at politiet avdekker flere ofre, og saker, ved hjelp av

¹¹ Politiets innbyggerundersøkelse 2019, Kantar TNS, 2020

elektroniske spor, og at ofre for seksuallovbrudd i større grad enn tidligere anmelder forholdet til politiet.

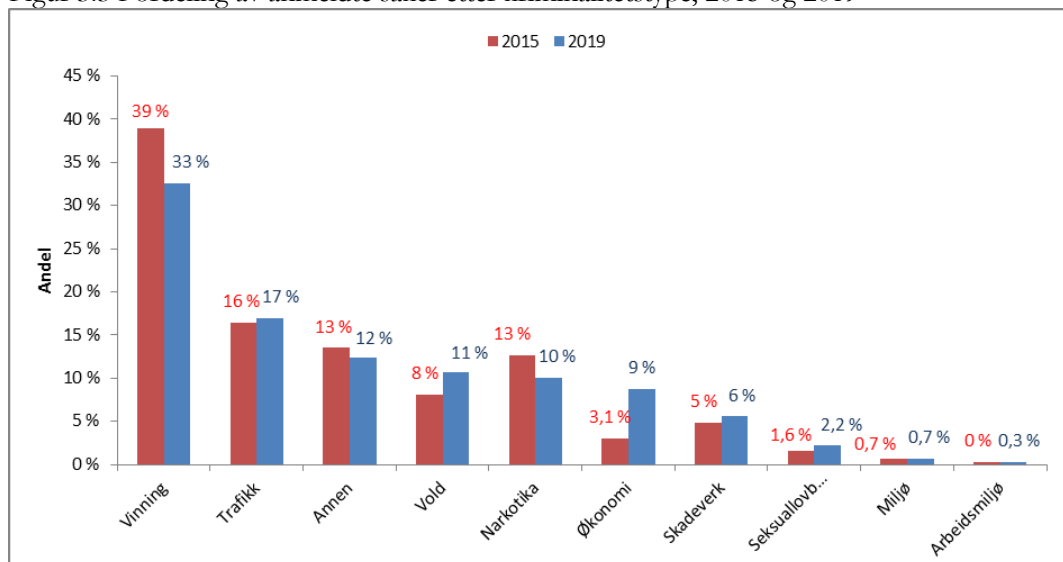
Seksuallovbrudd er en kriminalitetstype hvor det tradisjonelt har vært store mørketall og som man gjennom økt oppmerksomhet har ønsket å avdekke og straffeforfølge. Etterforskning av flere store saker har fått fokus i media og kan også bidra til å synliggjøre at det nytter å anmelde. Mørketallene innenfor seksuallovbrudd antas fremdeles å være høye. Årsakene til dette antas blant annet å være at ofrene føler skam eller skyld, eller fordi de ikke vet at de over internett har kommunisert med en annen enn den de trodde.

3.2 Forholdsmessig fordeling av kriminalitetstyper

Sammenligner man kriminalitetsbildet i 2019 med 2015 er andelen vinningssaker betydelig redusert, samtidig som økonomisaker utgjør en større andel, jf. figur 3.3. Som nevnt tilskrives dette i stor grad endringer i statistikkgrunnlaget, men også en reell nedgang i antall vinningssaker.

Voldssakene utgjør nå 11 prosent av den registrerte kriminaliteten mot 8 prosent i 2015¹². Likeledes ser man at seksuallovbruddenes andel har økt fra 1,6 prosent til 2,2 prosent. Volds- og seksuallovbruddene har til sammen gått fra en andel på 10 prosent i 2015 til 13 prosent i 2019. Disse kriminalitetstypene inneholder lovbruddskategorier som er særlig prioritert, og som kan være ressurskrevende å behandle. En forholdsmessig økning av disse sakstypene utfordrer dermed politiets etterforskningskapasitet. Den forholdsmessige reduksjonen fra 2015 til 2019 innen andre kriminalitetstyper som vinning og narkotika kan ikke kompenseres for dette, da de fleste sakene innenfor disse kriminalitetstypene nødvendigvis gjør mindre ressurskrevende etterforskningsinnsats.

Figur 3.3 Fordeling av anmeldte saker etter kriminalitetstype, 2015 og 2019*

Kilde: JUS065

* I forbindelse med innføringen av ny straffelov i oktober 2015 ble enkelte lovbrudd tilordnet en annen kriminalitetstype enn tidligere.

¹² Enkelte statistikkgrupper var i gammel straffelov tilordnet kriminalitetstypen annen, mens de i ny straffelov er tilordnet voldslovbrudd. Hvis disse statistikkgruppene innbefattes i voldslovbruddene vil andelen være 9 prosent i 2015 og 11 prosent i 2019.

3.3 Geografiske forskjeller

Det er store forskjeller mellom politidistriktene, både når det gjelder demografi, geografi og befolkningsgrunnlag. Dette gjenspeiles i distriktenes andel av den registrerte kriminaliteten, som varierer fra 2 til 24 prosent. Samtidig er det store ulikheter i sammensetningen av de enkelte distriktenes saksportefølge, jf. tabell 3.3 og 3.4. I tabellene nedenfor er ikke anmeldelser av lovbrudd begått i utlandet inkludert. Dette medfører at tallene i kapittel 3.3 ikke er direkte sammenlignbare med tall presentert tidligere i dette kapitlet. For eksempel står vinningslovbrudd for 32,6 prosent av alle anmeldelsene *registrert* i Norge, men bare 31,5 prosent av alle anmeldelsene av lovbrudd *begått* i Norge¹³.

Som det fremgår ble 24 prosent av det totale antall anmeldelser for lovbrudd begått i Norge som helhet registrert i Oslo politidistrikt i 2019, mens kun 2 prosent ble registrert i Finnmark. 31 prosent av alle vinningslovbruddene ble registrert i Oslo, mens kun 2 prosent av alle miljølovbrudd ble registrert der. Oslo har også en stor andel av det totale antall voldssaker, dvs. 23 prosent. Øst politidistrikt, som har 12 prosent av alle anmeldte seksuallovbrudd i 2019, hadde i 2018 en andel på 20 prosent på grunn av avdekking av flere store nettovergrepssaker med mange fornærmede lokalisert over hele landet.

Ser man på sammensetningen av distriktenes saksportefølge viser tabell 3.4 at vinningslovbruddene utgjorde 42 prosent av alle anmeldelsene i Oslo politidistrikt, mens de til sammenligning kun utgjorde 17 prosent av alle anmeldelsene i Nordland politidistrikt.

Tabell 3.3 Distriktenes andel av det totale antall anmeldelser i landet som helhet og de ulike kriminalitetstypene, 2019

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Annen	Narkotika	Vold	Økonomi	Skadeverk	Seksuallovbrudd	Miljø	Arbeidsmiljø
Oslo	24 %	31 %	12 %	24 %	20 %	23 %	26 %	26 %	14 %	2 %	12 %
Øst	14 %	13 %	16 %	14 %	14 %	14 %	14 %	11 %	12 %	8 %	10 %
Innlandet	6 %	4 %	10 %	6 %	7 %	5 %	8 %	5 %	7 %	5 %	5 %
Sør-Øst	12 %	12 %	14 %	11 %	13 %	12 %	13 %	11 %	12 %	8 %	16 %
Agder	6 %	6 %	6 %	7 %	6 %	7 %	5 %	6 %	6 %	11 %	4 %
Sør-Vest	9 %	9 %	8 %	9 %	10 %	9 %	8 %	11 %	9 %	11 %	13 %
Vest	10 %	10 %	10 %	9 %	8 %	10 %	9 %	9 %	11 %	14 %	13 %
Møre og Romsdal	3 %	2 %	5 %	4 %	4 %	4 %	3 %	3 %	6 %	8 %	5 %
Trøndelag	7 %	7 %	8 %	6 %	8 %	7 %	8 %	9 %	10 %	8 %	11 %
Nordland	4 %	2 %	5 %	4 %	5 %	5 %	3 %	4 %	6 %	8 %	6 %
Troms	3 %	2 %	4 %	3 %	4 %	3 %	2 %	2 %	5 %	7 %	3 %
Finnmark	2 %	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %	2 %	2 %	9 %	2 %
Alle distrikt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: JUS063

¹³ Se tabell 3.2 for en oversikt over hvor stor andel av de anmeldte lovbruddene som er begått i Norge.

Tabell 3.4 Den forholdsmessige fordelingen av kriminalitetstypene i hvert politidistrikt, 2019

Distrikt	TOTALT	Vinning	Trafikk	Annen	Narkotika	Vold	Økonomi	Skadeverk	Seksual- lovbrudd	Miljø	Arbeids- miljø
Oslo	100 %	42 %	9 %	13 %	9 %	11 %	9 %	6 %	1 %	0 %	0 %
Øst	100 %	31 %	20 %	13 %	10 %	11 %	9 %	5 %	2 %	0 %	0 %
Innlandet	100 %	23 %	27 %	12 %	12 %	9 %	10 %	4 %	2 %	1 %	0 %
Sør-Øst	100 %	30 %	20 %	12 %	11 %	11 %	9 %	5 %	2 %	0 %	0 %
Agder	100 %	31 %	16 %	15 %	10 %	12 %	7 %	6 %	2 %	1 %	0 %
Sør-Vest	100 %	32 %	15 %	13 %	11 %	11 %	7 %	7 %	2 %	1 %	0 %
Vest	100 %	33 %	18 %	12 %	9 %	11 %	8 %	5 %	3 %	1 %	0 %
Møre og Romsdal	100 %	19 %	24 %	13 %	12 %	12 %	8 %	5 %	4 %	2 %	0 %
Trøndelag	100 %	29 %	19 %	11 %	11 %	10 %	9 %	7 %	3 %	1 %	0 %
Nordland	100 %	17 %	22 %	14 %	14 %	14 %	7 %	7 %	4 %	1 %	0 %
Troms	100 %	21 %	21 %	15 %	14 %	12 %	6 %	5 %	4 %	2 %	0 %
Finnmark	100 %	17 %	22 %	15 %	11 %	15 %	6 %	6 %	3 %	4 %	0 %
Alle distrikt	100 %	31,5 %	17 %	13 %	10 %	11 %	8 %	6 %	2 %	1 %	0 %

Kilde: JUS063

4 Politiets straffesaksbehandling

4.1 Hovedtall

I 2019 er det totalt påtaleavgjort 316 377 saker, hvorav 149 497 er å anse som oppklart¹⁴.

Tabell 4.1 Antall påtaleavgjørelser, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Påtaleavgjorte lovbrudd	360 979	343 187	314 416	324 548	316 377	-2,5 %	-12,4 %
Påtaleavgjorte lovbrudd som er oppklart	182 869	172 035	154 852	157 522	149 497	-5,1 %	-18,2 %

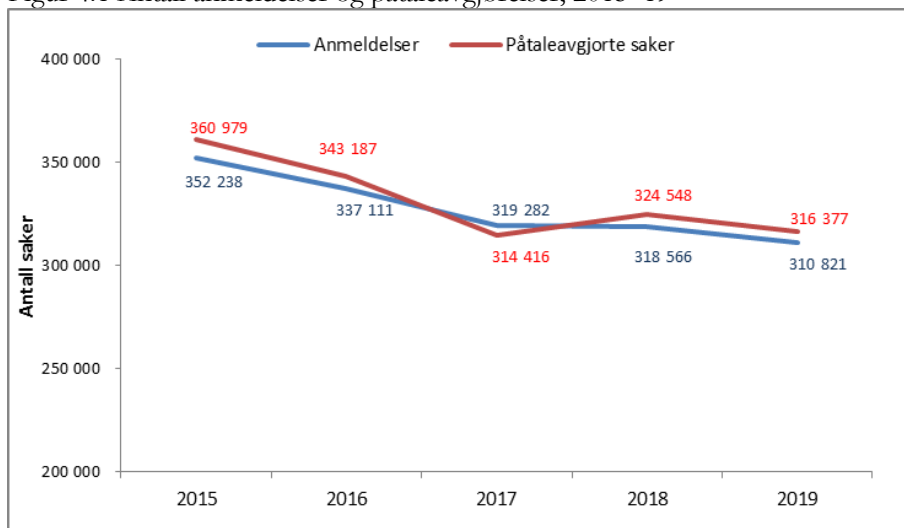
Kilde: JUS309

4.1.1 Antall påtaleavgjørelser

Antall påtaleavgjørelser er redusert med 2,5 prosent fra 2018 til 2019, mens det fra 2015 til 2019 er en reduksjon på 44 602 saker eller 12,4 prosent. Nedgangen i antall påtaleavgjorte saker fra 2015 må ses i sammenheng med at antall anmeldelser i samme periode har gått ned og at saksporteføljen til distriktene nå inneholder flere krevende og komplekse saker enn tidligere..

Antall påtaleavgjorte saker har i femårsperioden vært på omtrent samme nivå som antall nye anmeldelser, jf. figur 4.1. En høy produksjon av påtaleavgjørelser er viktig for å hindre eller bygge ned restanser. Det påpekes at det nødvendigvis ikke er de samme sakene som er anmeldt i et år som også blir påtaleavgjort samme år, da påkrevet saksbehandlingstid fører til at en rekke saker blir påtaleavgjort i et senere år enn de er anmeldt.

Figur 4.1 Antall anmeldelser og påtaleavgjørelser, 2015–19

Kilde: JUS065, JUS309

¹⁴ Se fotnote 1.

Antall påtaleavgjørelser er nødvendigvis nært knyttet opp mot antall anmeldelser innen en kriminalitetstype. Som for anmeldelser, er det i 2019 flest påtaleavgjørelser innen kriminalitetstypene vinning, trafikk og annen, jf. tabell 4.2.

Som omtalt tidligere ble enkelte lovbrudd i forbindelse med innføring av ny straffelov tilordnet en annen kriminalitetstype enn tidligere. For utviklingen fra 2015 til 2019 er dette en av årsakene til endring i antall påtaleavgjørelser, særlig knyttet til kriminalitetstypene vinning, økonomi, annen og vold.

Tabell 4.2 Antall påtaleavgjørelser fordelt på kriminalitetstype, 2015–19

Kriminalitetstype	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19	Andel av påtaleavgjorte lovbrudd 2019
Vinning	142 360	117 990	102 433	102 061	102 295	0,2 %	-28,1 %	32 %
Trafikk	59 409	59 142	53 939	55 010	52 463	-4,6 %	-11,7 %	17 %
Annen	48 412	40 696	37 210	40 056	39 303	-1,9 %	-18,8 %	12 %
Vold	27 406	30 661	30 127	32 877	33 220	1,0 %	21,2 %	11 %
Narkotika	47 805	42 730	37 392	37 025	33 097	-10,6 %	-30,8 %	10 %
Økonomi	9 982	25 510	26 338	29 033	27 128	-6,6 %	171,8 %	9 %
Skadeverk	17 201	17 046	17 054	17 282	17 520	1,4 %	1,9 %	6 %
Seksuallovbrudd	5 261	6 166	6 859	8 439	8 177	-3,1 %	55,4 %	3 %
Miljø	2 296	2 448	2 256	1 936	2 268	17,1 %	-1,2 %	1 %
Arbeidsmiljø	847	798	808	829	906	9,3 %	7,0 %	0 %
Totalsum	360 979	343 187	314 416	324 548	316 377	-2,5 %	-12,4 %	100 %

Kilde: JUS309

4.1.2 Oppklaringsprosent

Av de totalt 316 377 påtaleavgjorte lovbruddene i 2019 regnes 149 497 som oppklart. Dette er en nedgang på 5,1 prosent i forhold til 2018, jf. tabell 4.3. Med unntak av 2018 har det vært en nedgang i antall oppklarte saker hvert år i femårsperioden. Nedgangen fra 2015 til 2019 er 18,2 prosent. Årsaken til nedgangen i antall oppklarte saker skyldes blant annet en nedgang i antall narkotika- og trafikklovbrudd som tradisjonelt sett har en høy oppklaringsprosent, i tillegg til en nedgang i antall oppklarte vinningslovbrudd.

At enkelte lovbrudd i forbindelse med innføring av ny straffelov i 2015 ble tilordnet en annen kriminalitetstype enn tidligere, fikk også følger for antall oppklarte saker og oppklaringsprosenten til flere kriminalitetstyper. For utviklingen fra 2015 til 2019 er dette en av årsakene til endring, særlig knyttet til kriminalitetstypene vinning, økonomi, annen og vold.

I 2019 var oppklaringsprosenten 50,9 prosent. Dette er en nedgang på 1,4 prosentpoeng i forhold til 2018, og en nedgang på 2,8 prosentpoeng i forhold til 2015. Tabell 4.4 gir en oversikt over oppklaringsprosenten fordelt på de ulike kriminalitetstypene.

Oppklaringsprosenten for den totale saksporteføljen påvirkes av saksporteføljens sammensetning, da bevissituasjon og muligheten for oppklaring varierer mellom de ulike kriminalitetstypene. Samtidig vil ressursinnsats i straffesaksarbeidet generelt og innen de ulike saksområdene være av avgjørende betydning for å kunne etterforske og oppklare sakene.

Vinningslovbrudd utgjør den største andelen av de påtaleavgjorte sakene, og vil i stor grad påvirke den samlede oppklaringsprosenten. Det samme gjelder for trafikk- og narkotikalovbrudd som er sakstyper med en forholdsmessig høy andel påtaleavgjorte saker.

Tabell 4.3 Antall oppklarte saker fordelt på kriminalitetstype, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Trafikk	49 047	49 349	44 687	45 537	43 280	-5,0 %	-11,8 %
Narkotika	39 620	35 157	29 957	28 899	25 668	-11,2 %	-35,2 %
Annen	34 394	28 024	24 973	25 929	24 597	-5,1 %	-28,5 %
Vinning	31 571	27 431	22 996	21 753	20 671	-5,0 %	-34,5 %
Vold	14 885	16 618	15 856	17 880	17 590	-1,6 %	18,2 %
Økonomi	5 380	6 521	7 291	7 357	7 647	3,9 %	42,1 %
Seksuallovbrudd	3 097	3 752	3 971	5 151	4 887	-5,1 %	57,8 %
Skadeverk	3 413	3 575	3 561	3 658	3 602	-1,5 %	5,5 %
Miljø	1 161	1 335	1 263	1 083	1 222	12,8 %	5,3 %
Arbeidsmiljø	301	273	297	275	333	21,1 %	10,6 %
Totalsum	182 869	172 035	154 852	157 522	149 497	-5,1 %	-18,2 %

Kilde: JUS309

Tabell 4.4 Oppklaringsprosent, 2015–19

Kriminalitetstype	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent- poeng endring 2018-19	Prosent- poeng endring 2015-19
Trafikk	84 %	85 %	85 %	84 %	84 %	-0,5	-0,4
Narkotika	84 %	83 %	81 %	79 %	78 %	-0,7	-5,2
Annen	77 %	75 %	74 %	73 %	71 %	-1,4	-6,2
Arbeidsmiljø	68 %	62 %	72 %	63 %	70 %	7,0	2,2
Seksuallovbrudd	62 %	64 %	61 %	64 %	63 %	-0,8	1,7
Miljø	53 %	57 %	58 %	60 %	57 %	-2,3	4,1
Vold	57 %	56 %	55 %	57 %	56 %	-1,0	-0,2
Økonomi	62 %	32 %	34 %	32 %	35 %	3,2	-27,2
Vinning	24 %	25 %	24 %	23 %	22 %	-1,3	-2,2
Skadeverk	20 %	22 %	22 %	22 %	21 %	-0,6	1,0
Totalt	54 %	53 %	53 %	52 %	51 %	-1,4	-2,8

Kilde: JUS309

4.1.3 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra anmeldelse til påtaleavgjørelse var for alle saker 75 dager i 2019, mens den var 77 dager i 2018. For de oppklarte sakene var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 102 dager i 2019, mot 101 dager i 2018, jf. tabell 4.5. Sammenligner man med 2015 er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden gått opp med 2,2 og 7,0 dager for henholdsvis alle saker og oppklarte saker.

En sak vil nødvendigvis ikke være endelig avgjort på påtaleavgjørelsestidspunktet. I oppklarte saker hvor det fattes positive påtaleavgjørelser, som eksempelvis tiltaler, vil det normalt gå en viss tid fra det er truffet påtaleavgjørelse og til saken er iretteført og deretter rettskraftig avgjort.

Tabell 4.5 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Differanse ant. dager 2018-19	Differanse ant. dager 2015-19
Gj.sn.saksbehandlingstid - alle saker	73	71	73	77	75	-1,5	2,2
Gj.sn.saksbehandlingstid - oppklarte saker	95	94	96	101	102	1,2	7,0

Kilde: JUS309

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden påvirkes, som oppklaringsprosenten, av saksporføljes sammensetning da tilgjengeligheten av informasjon og tidsbruken for å innhente nødvendige bevis vil variere. Videre kan det være utfordringer knyttet til avhør av mistenkte og sentrale vitner til avhør hvis disse oppholder seg i utlandet. Ressursinnsatsen og restansesituasjonen er andre faktorer som påvirker saksbehandlingstiden.

4.2 Utviklingen innen ulike kriminalitetstyper

Vinningslovbrudd

Tabell 4.6 Vinningslovbrudd, 2015-19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall anmeldelser	137 129	113 610	101 895	99 541	101 402	1,9 %	-26,1 %
Antall påtaleavgjorte saker	142 360	117 990	102 433	102 061	102 295	0,2 %	-28,1 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	31 571	27 431	22 996	21 753	20 671	-5,0 %	-34,5 %
Oppklaringsprosent	24 %	25 %	24 %	23 %	22 %	-1,3	-2,2
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	96	98	91	96	83	-12,9	-12,9

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

En stor andel av påtaleavgjørelsene er fremdeles knyttet til vinningslovbrudd (32 prosent), selv om antall avgjørelser innen kriminalitetstypen er redusert med 40 065 saker eller 28,1 prosent sammenlignet med 2015. Noe av endringen skyldes, som nevnt, endret statistikkgrunnlag, da enkelte sakskoder som tidligere var tilordnet vinning fra 1. oktober 2015 ble lagt inn under kriminalitetstypen økonomi.

Oppklaringsprosenten for vinningslovbrudd er fortsatt lav, og var i 2019 22 prosent. Innen lovbruddskategorien grovt tyveri fra bolig, som krenker privatlivets fred og kan skape stor utrygghet for den som utsettes, økte oppklaringsprosenten fra 15 til 19 prosent i perioden 2015 til 2019, mens den ble redusert fra 22 prosent i forhold til 2018. I 2019 ble det påtaleavgjort totalt 1 785 saker, hvorav 329 ble oppklart. I 2018 ble 1 919 saker påtaleavgjort, hvorav 424 saker på oppklart.

Tyveri fra person på offentlig sted sto for 25 prosent av de påtaleavgjorte sakene tilknyttet vinning i 2019, og er dermed en stor sakskategori innen vinning. Dette er lovbrudd som ofte er krevende å oppklare, da man sjelden har en mistenkt og lovbruddene ofte oppdages noen tid etter at de er begått. Oppklaringsprosenten for denne sakstypen er derfor lav, og vil på grunn av mengden saker bidra til å trekke ned oppklaringsprosenten for vinningslovbruddene. I 2019 var oppklaringsprosenten på 2,3 prosent.

Det ble i 2019 påtaleavgjort 967 ranssaker, en økning på 29,1 prosent i forhold til 2018 (+218 saker), men en nedgang på 5,5 prosent i forhold til 2015 (-56 saker). For ran var oppklaringsprosenten i 2019 på 42 prosent, 1,7 prosentpoeng høyere enn i 2018 og 9,0 prosentpoeng høyere enn i 2015.

Trafikklovbrudd

Tabell 4.7 Trafikklovbrudd, 2015-19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall anmeldelser	57 872	58 181	54 675	54 092	52 569	-2,8 %	-9,2 %
Antall påtaleavgjorte saker	59 409	59 142	53 939	55 010	52 463	-4,6 %	-11,7 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	49 047	49 349	44 687	45 537	43 280	-5,0 %	-11,8 %
Oppklaringsprosent	84 %	85 %	85 %	84 %	84 %	-0,5	-0,4
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	74	68	65	69	66	-2,3	-7,4

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Trafikklovbrudd utgjorde i 2019 17 prosent av de påtaleavgjorte sakene. Også innen denne kriminalitetstypen ses en reduksjon i antall påtaleavgjørelser fra 2015 til 2019. Nedgangen utgjør 6 946 avgjørelser eller 11,7 prosent. Fra 2018 til 2019 er antall påtaleavgjørelser redusert med 4,6 prosent (-2 547 saker). Trafikksakenes andel av totalt antall påtaleavgjørelser har ligget stabilt på mellom 16,5 til 17,2 prosent i hele femårsperioden.

Trafikklovbrudd har i hele femårsperioden vært kriminalitetstypen med klart størst andel av de oppklarte sakene og oppklaringsprosenten har ligget mellom 84 til 85 prosent.

Trafikklovbrudd er den kriminalitetstypen med klart kortest saksbehandlingstid for oppklarte saker, med 66 dager. Dette er 2,3 færre dager enn for 2018, og 7,4 dager færre enn i 2015. Den relativt korte saksbehandlingstiden henger sammen med at et stort antall av trafikklovbruddene avdekkes gjennom politiets kontroller og at overtredelsene i det vesentligste kan bevises og oppklares med dette som bakgrunn uten ytterligere etterforskning.

Voldslovbrudd

Tabell 4.8 Voldslovbrudd, 2015-19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall anmeldelser	28 388	31 702	32 540	32 884	33 034	0,5 %	16,4 %
Antall påtaleavgjorte saker	27 406	30 661	30 127	32 877	33 220	1,0 %	21,2 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	14 885	16 618	15 856	17 880	17 590	-1,6 %	18,2 %
Oppklaringsprosent	57 %	56 %	55 %	57 %	56 %	-1,0	-0,2
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	119	111	121	129	126	-2,2	7,2

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Voldssakene utgjorde i 2019 11 prosent av de påtaleavgjorte sakene, mot 8 prosent i 2015. Fra 2018 til 2019 er økningen i antall påtaleavgjørelser på 1,0 prosent, mens økningen i

antall anmeldelser er 0,5 prosent. Det er særlig innenfor grov kroppskrenkelse og kroppsskade det har vært en økning i antall påtaleavgjorte saker i forhold til 2018 (+12,3 prosent, +308 saker).

Oppklaringsprosenten for voldslovbrudd er 56 prosent i 2019, en nedgang på 1,0 prosentpoeng fra 2018 og 0,2 prosentpoeng fra 2015.

Hovedårsaken til økningen av antall påtaleavgjorte saker fra 2015 til 2019 skyldes at enkelte lovbrudd som tidligere ble tilordnet kriminalitetstypen annen i forbindelse med innføringen av ny straffelov oktober 2015 ble tilordnet kriminalitetstypen vold. Hvis disse statistikkgruppene innbefattes i voldslovbruddene har antall påtaleavgjorte saker økt med 8,7 prosent og antall oppklarte saker redusert med 1,0 prosent fra 2015 til 2019.

For lovbrudd knyttet til grov kroppskrenkelse og kroppsskade har oppklaringsprosenten i hele femårsperioden ligget mellom 53 og 54 prosent, samtidig som antall påtaleavgjorte saker har økt med 3,6 prosent siden 2015 og 12,3 prosent i forhold til 2018. For mishandling i nære relasjoner og trusler (inkludert trusler tilordnet kriminalitetstypen annen), som i 2019 hadde en oppklaringsprosent på henholdsvis 29 og 55 prosent, er oppklaringsprosenten blitt redusert med henholdsvis 0,1 og 1,7 prosentpoeng i forhold til 2018.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte voldslovbrudd er redusert fra 129 dager i 2018 til 126 dager i 2019. Mange av sakene skal gis høy prioritert og undergis en effektiv saksbehandling og for flere av sakstypene er det fastsatt særskilt saksbehandlingsfrist, jf. kapittel 4.3.

Narkotikalovbrudd

Tabell 4.9 Narkotikalovbrudd, 2015-19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall anmeldelser	44 708	39 728	36 785	35 296	31 320	-11,3 %	-29,9 %
Antall påtaleavgjorte saker	47 805	42 730	37 392	37 025	33 097	-10,6 %	-30,8 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	39 620	35 157	29 957	28 899	25 668	-11,2 %	-35,2 %
Oppklaringsprosent	84 %	83 %	81 %	79 %	78 %	-0,7	-5,2
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	105	101	95	100	101	1,3	-4,1

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

I 2019 utgjorde narkotikalovbrudd 10 prosent av de påtaleavgjorte sakene. Innen denne kriminalitetstypen er antall avgjørelser redusert med 14 708 saker eller 30,8 prosent fra 2015 til 2019. Antall påtaleavgjørelser fra 2018 til 2019 er redusert med 3 928 saker eller 10,6 prosent.

Oppklaringsprosenten for narkotikalovbrudd er høy, men ble redusert fra 79 prosent i 2018 til 78 prosent i 2019. Nedgangen fra 2015 er på 5,2 prosentpoeng, noe som har sammenheng med at det i de senere år er anmeldt færre saker for brudd på legemiddeloven og narkotikaovertridelser etter straffeloven (§231). Dette er saker som erfaringsmessig har hatt en høy oppklaringsprosent, da sakene ofte avdekkes gjennom politiets egne kontroller og i stor grad vil være oppklart idet de anmeldes.

Seksuallovbrudd

Tabell 4.10 Seksuallovbrudd, 2015-19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall anmeldelser	5 704	7 066	7 978	8 374	6 748	-19,4 %	18,3 %
Antall påtaleavgjorte saker	5 261	6 166	6 859	8 439	8 177	-3,1 %	55,4 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	3 097	3 752	3 971	5 151	4 887	-5,1 %	57,8 %
Oppklaringsprosent	62 %	64 %	61 %	64 %	63 %	-0,8	1,7
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	165	159	171	208	243	34,4	77,4

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Det har vært en nedgang i antall påtaleavgjorte seksuallovbrudd fra 2018 til 2019 på 3,1 prosent (-262 saker), mens det har vært en økning fra 2015 på 55,4 prosent (+2 916 saker). Av nedgangen fra 2018 til 2019 har seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år en nedgang på 211 saker og overgrepsmateriale og pornografi en nedgang på 65 saker. I motsatt retning har antall påtaleavgjorte saker knyttet til seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år økt med 77 saker i samme periode.

I 2019 utgjorde seksuallovbruddene 2,6 prosent av de påtaleavgjorte sakene, mens de i 2015 utgjorde 1,5 prosent. Økningen må ses i sammenheng med økning i antall anmeldelser i samme periode.

Mens antall anmeldte seksuallovbrudd i 2019 er redusert med 19,4 prosent i forhold til året før, har antall påtaleavgjørelser kun blitt redusert med 3,1 prosent. Seksuallovbrudd krever ofte betydelig etterforskning og vil i mange tilfeller bli påtaleavgjort i et senere år enn anmeldelsesåret.

Oppklaringsprosenten for seksuallovbrudd var i 2019 på 63 prosent. Fra 2015 til 2019 har oppklaringsprosenten økt med 1,7 prosentpoeng, mens den fra 2018 til 2019 er redusert med 0,8 prosentpoeng. Det er relativt store årlige variasjoner i hvor mange saker som både blir påtaleavgjort og oppklart i de ulike politidistriktene.

Oppklaringsprosenten for lovbruddskategorien seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år er i 2019 på 76,6 prosent og dermed høyere enn for kriminalitetstypen generelt, mens lovbruddskategorien voldtekt har en oppklaringsprosent på 33,9 prosent. Både volds- og seksuallovbrudd er kriminalitetstyper hvor en stor andel av sakene er sentralt prioritert.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte seksuallovbrudd har økt med 34,4 dager fra 2018 til 2019, og med hele 77,4 dager sammenlignet med 2015.

Den økte saksbehandlingstiden har blant annet sammenheng med økt antall anmeldelser de siste årene og de kapasitetsutfordringer dette medfører for politiet, flere komplekse og internettbaserte saker som blant annet krever gjennomgang av større mengder databaseslag og at enkelte politidistrikt har jobbet med å redusere de eldste restansene. Videre er det i mange saker barn som må avhøres ved tilrettelagte avhør. Slike avhør krever særskilt kompetanse, samtidig som de må tilpasses kapasiteten på barnehusene, hos bistandsadvokatene mv.

Økonomilovbrudd

Tabell 4.11 Økonomilovbrudd, 2015-19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall anmeldelser	10 759	26 596	26 885	29 401	27 049	-8,0 %	151,4 %
Antall påtaleavgjorte saker	9 982	25 510	26 338	29 033	27 128	-6,6 %	171,8 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	5 380	6 521	7 291	7 357	7 647	3,9 %	42,1 %
Oppklaringsprosent	62 %	32 %	34 %	32 %	35 %	3,2	-27,2
Gj.snittlig saksbehandlingstid, oppklarte saker	177	183	227	193	224	31,1	46,6

Kilde: JUS065, JUS309

*For antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring, for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng og for saksbehandlingstid er det endring i antall dager.

Det ble i 2019 påtaleavgjort 27 128 økonomilovbrudd, noe som er 9 prosent av alle påtaleavgjorte saker i 2019. Dette er nedgang på 6,6 prosent i forhold til 2018. Økningen i antall påtaleavgjorte og oppklarte økonomilovbrudd i 2019 i forhold til 2015 skyldes i hovedsak endring av statistikkgrunnlaget. Fra 2018 til 2019 økte antall oppklarte saker med 3,9 prosent.

For økonomilovbrudd har oppklaringsprosenten vært stabilt rundt 32-35 prosent etter omleggingen av statistikkgrunnlaget. Alminnelige bedragerier, som i 2019 utgjorde 65 prosent av de påtaleavgjorte sakene tilordnet kriminalitetstypen økonomi, er lovbrudd som erfaringsmessig har hatt en lavere oppklaringsprosent enn øvrige økonomilovbrudd. I 2019 hadde alminnelige bedragerier en oppklaringsprosent på 25 prosent, mot 52 prosent for de øvrige statistikkgruppene som er tilknyttet økonomi.

Økonomilovbrudd er blant de kriminalitetstypene med lengst gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker. I 2019 var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden på 224 dager, en økning på 31,1 dager i forhold til 2018.

4.3 Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid

Det er fastsatt særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager for visse voldssaker (grov kroppskrenkelse og ulike typer av kroppsskader), mens det er satt en frist på 130 dager for voldtektssaker (straffeloven §§ 291-294). Det er videre en lovbestemt frist på 42 dager der mistenkte er under 18 år, jf. straffeprosessloven § 249, 2. ledd. Det er en forutsetning at fristene skal overholdes, men riksadvokaten har fremhevet at saker ikke skal henlegges for å overholde fristene dersom det er utsikt til at en fortsatt etterforsking eller påtalemessig behandling av sakene kan lede til oppklaring.

Voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist

På bakgrunn av politiske føringer besluttet riksadvokaten i 2001, gjennom mål- og prioriteringsrundskrivnet for samme år, at noen utvalgte oppklarte voldssaker skal ha en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskingen eller andre særlige grunner gjør det nødvendig med lengre saksbehandlingstid. Statistikkgrupper inkludert i voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist er sammenfallende med lovbruddskategorien grov kroppskrenkelse og kroppsskade i vedlegg 2.

Det er påtaleavgjort 3 625 voldssaker/forhold¹⁵ med særskilt saksbehandlingsfrist i 2019, en økning fra 2018 på 8,0 prosent. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle forhold/saker er 121 dager, mens den for oppklarte saker/forhold er 141 dager. Dette er en nedgang fra 2018, hvor saksbehandlingstiden for alle saker/forhold var 133 dager (nedgang på 11,6 dager), mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forhold ble redusert med 10,1 dager. Kun 45 prosent av sakene i 2019 er avgjort innenfor den fastsatte fristen, mens 58 prosent av sakene var innenfor fristen i 2015. Det er likevel en økt andel som behandles innenfor frist i forhold til 2018.

Tabell 4.12 Påtaleavgjorte voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall forhold/saker uten anmeldt, i alt	3 307	3 371	3 227	3 357	3 625	8,0 %	9,6 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	87	96	111	133	121	-11,6	34,1
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	97	106	128	152	141	-10,1	44,9
Andel innenfor frist (oppklarte forhold)	58 %	56 %	46 %	40 %	45 %	4,8	-13,5

Kilde: JUS605 og PSV Monitor (andeler)

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

Saker med gjerningsperson under 18 år

Fristen for behandling av saker hvor gjerningspersonen er under 18 år følger av straffeprosesslovens § 249, 2. ledd. Som hovedregel skal etterforskning gjennomføres og påtalebeslutning fattes innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle påtaleavgjorte forhold var i 2019 52 dager, mens de oppklarte forholdene hadde en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 46 dager, jf. tabell 4.13. Sammenlignet med 2018 er den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden redusert med 3,1 dager for alle forhold og 4,0 dager for oppklarte forhold. Saksbehandlingstiden har imidlertid økt med 15,8 og 12,7 dager sammenliknet med 2015. I 2019 ble 70 prosent av sakene avgjort innen frist, mot 65 prosent i 2018.

Økningen i antall forhold er på 7,1 prosent fra 2018 til 2019 og på 41,7 prosent fra 2015. Dette, og de kapasitetsutfordringer dette nødvendigvis medfører, kan i noen grad forklare økningen i saksbehandlingstiden de siste fem årene. En rask avgjørelse i saker med unge gjerningspersoner er imidlertid viktig for at en eventuell straff skal få tilsiktet, preventiv effekt.

¹⁵ I datagrunnlaget inngår både saker uten oppgitt gjerningsperson og alle forhold med mistenkt/siktet/domfelt. En nærmere redegjørelse for sak og forhold er gitt i vedlegg 1. For å vise det totale bildet må forhold og sak summeres ettersom forhold inneholder mistenkt/siktet /domfelt, mens saker uten anmeldt representerer delen der det ikke finnes et forhold med rolle mistenkt/siktet/domfelt.

Tabell 4.13 Påtaleavgjorte forhold hvor mistenkte er under 18 år, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall forhold med frist, i alt	12 370	12 903	15 221	16 364	17 529	7,1 %	41,7 %
Saksbehandlingstid, alle forhold	37	42	44	55	52	-3,1	15,8
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	33	39	40	50	46	-4,0	12,7
Andel innenfor frist (oppklarte forhold)	76 %	74 %	72 %	65 %	70 %	4,9	-6,1

Kilde: JUS613

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

Voldtektssaker

Politidirektoratet har i samråd med riksadvokaten fastsett et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker (straffeloven §§ 291-294) på 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. Dette er alvorlig integritetskrenkende lovbrudd som det kan være svært belastende for fornærmede å vente på en avgjørelse av, og det er derfor viktig at sakene behandles innen rimelig tid. Statistikkgruppene som omfattes av fristen fremgår av vedlegg 2.

I 2019 er det påtaleavgjort 1 733 voldtektssaker, en økning på 1,9 prosent i forhold til 2018. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker var 212 dager, mens den var 204 dager for oppklarte saker. Saksbehandlingstiden er redusert med 5,7 dager for alle saker, og 25,8 dager for de oppklarte sakene sammenlignet med 2018. Sammenlignet med 2015 er det en økning i saksbehandlingstiden på 22,7 dager for alle forhold og 31,8 dager for oppklarte saker.

En forholdvis lang saksbehandlingstid har sammenheng med at sakene kan ha et komplekst bevisbilde, hvor det kan være behov for oppfølgende avhør og innhenting av sakkyndige vurderinger mv. Samtidig utfordrer den registrerte økningen av seksuallovbrudd over flere år politiets etterforskningskapasitet.

Tabell 4.14 Påtaleavgjorte voldtektssaker¹⁶, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall saker, i alt	1 286	1 405	1 570	1 700	1 733	1,9 %	34,8 %
Antall oppklarte saker	446	513	534	524	551	5,2 %	23,5 %
Saksbehandlingstid, alle saker	189	178	198	217	212	-5,7	22,7
Saksbehandlingstid, oppklarte saker	172	176	183	229	204	-25,8	31,8

Kilde: JUS309

* For antall forhold er det prosentvis endring, for saksbehandlingstid er det endring i antall dager og for andel er det endring i prosentpoeng.

¹⁶ Kodene som inngår her er angitt i vedlegg 2 under lovbruddskategorien voldtekt. Det er ytterligere en kode som inngår i beregningsgrunnlaget i PSV (Politiets styringsverktøy), men som det ikke er hensiktsmessig å la inngå i statistikkgrunnlaget.

4.4 Tilrettelagte avhør

Avhør av barn, unge og andre særlig sårbare fornærmede og vitner skal som hovedregel tas på barnehus og gjennomføres i tråd med straffeprosessloven § 239. Avhengig av ulike kriterier skal avhøret som hovedregel gjennomføres innen 1-3 uker.

Politidistriktene rapporterer manuelt på gjennomføring av tilrettelagte avhør. Statistikken som genereres er basert på en kombinasjon av uttrekk fra politiets register og distriktenes rapportering.

Det er i 2019 gjennomført 4 551 førstegangsavhør og 341 supplerende avhør, en nedgang på henholdsvis 12,3 prosent for førstegangsavhør og 11,9 prosent for supplerende avhør sammenliknet med 2018. Årsaker til en reduksjon i antall avhør er dels fall i antall store nettovergrepssaker hvor barn er fornærmet, og at flere politidistrikter har iverksatt nye rutiner for å vurdere nøyere hvorvidt avhør skal gjennomføres eller ikke.

I 2019 ble 53 prosent av førstegangsavhørene gjennomført innen fastsatt frist, mot 51 prosent i 2018. Ekskluderes avhør hvor forhold utenfor politiets kontroll har ført til fristbrudd, ble 58 prosent av avhørene gjennomført innenfor frist. Tilsvarende tall for 2018 var 57 prosent.

Av avhørene gjennomført i 2019 er 37 prosent knyttet til seksuallovbrudd, 60 prosent til voldslovbrudd og 3 prosent til andre typer straffbare forhold. 81 prosent av de avhørte er oppgitt å være fornærmet i saken, mens de resterende 19 prosent oppgis å være vitner.

For avhørene som ikke ble gjennomført innenfor fastsatt frist, er den innrapporterte hovedårsaken kapasitets- eller ressursmangel i 55 prosent av tilfellene. 56 prosent av fristbruddene som skyldes kapasitets- eller ressursmangel i 2019 er oppgitt å skyldes kapasitets- eller ressursmangel hos avhører/avhørsleder, 9 prosent tilskrives kapasitetsutfordringer ved barnehusene, mens 28 prosent oppgis å være kapasitets- eller ressursmangel hos etterforsker.

5 Saker under arbeid

5.1 Saker under arbeid

Tallene presentert i dette underkapittelet er hentet ut ved bruk av JUS-rapporten JUS089 som gir samlede tall for politidistrikt og særorgan. Tallene vil derfor være forskjellig fra rapportering til Justis- og beredskapsdepartementet hvor kun tall for politidistriktene inngår.

Statistikken over saker under arbeid viser antall anmeldelser i politiet som ikke er rettskraftige avgjorte, og omfatter både saker som er under etterforskning og dermed ikke påtaleavgjort samt påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker. Dette gir viktig informasjon om den samlede arbeidsmengden i politiet og saksporteføljens alderssammensetning.

Frem til det treffes en påtaleavgjørelse i sakene har politiet og påtalemyndigheten i stor grad selv kontroll over sakenes fremdrift, da dette i vesentlig grad vil avhenge av politiets egen saksbehandlingskapasitet og prioritering. Når det er fattet en positiv påtaleavgjørelse vil den videre fremdrift variere ut fra hvilken påtaleavgjørelse som er fattet og kapasitet i øvrige deler av straffesaksjeden.

Ved utgangen av 2019 hadde politiet totalt 151 635 saker som ikke var rettskraftig. Av disse var 69 601 ikke påtaleavgjort. Antall ikke påtaleavgjorte saker ved utgangen av 2019 er 3,1 prosent lavere enn ved samme tidspunkt i 2018, og 5,0 prosent lavere enn i 2015. Ser man nærmere på den aldersmessige sammensetningen av de ikke påtaleavgjorte sakene er det en nedgang i antall saker mellom 0-3 måneder på 2,1 prosent fra utgangen av 2018 og 15,1 prosent fra samme tidspunkt i 2015. Nedgangen i antall ikke påtaleavgjorte saker under 3 måneder kan ha sammenheng med opprettelsen av Felles straffesaksinntak (FSI) og disse enhetenes oppfølging av enklere saker som ikke krever omfattende etterforskning.

Totalt er det en reduksjon av saker som ikke er rettskraftige (summen av påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker) på 3,5 prosent i forhold til samme tidspunkt i 2018, og en nedgang på 6,3 prosent i forhold til 2015. En nærmere oversikt over antall saker under arbeid og antall påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker er gitt i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Saker under arbeid/ikke rettskraftige, utgangen av 3. tertial 2015–19

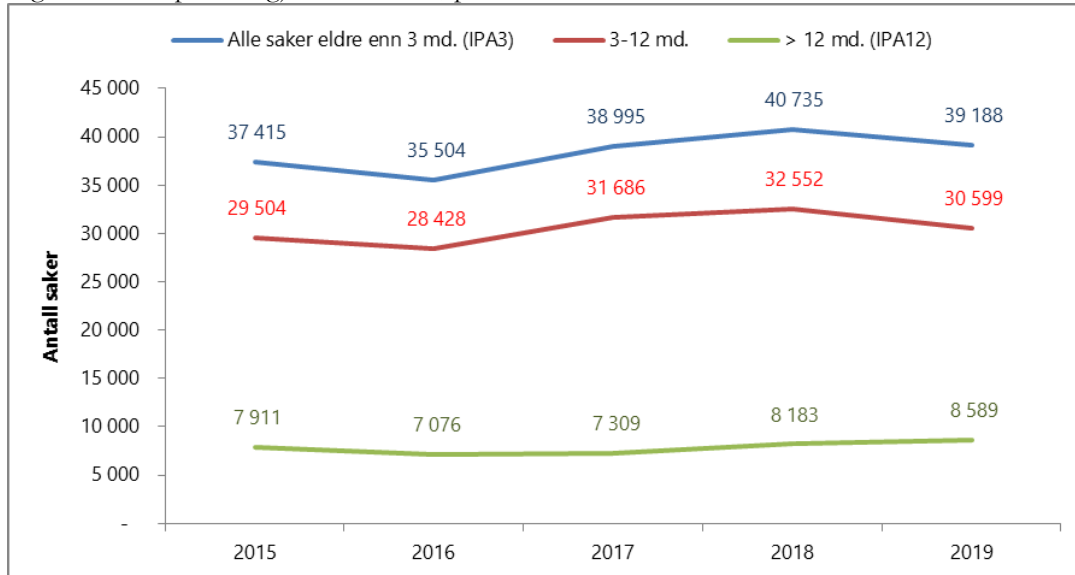
	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Ikke påtaleavgjort	73 244	68 372	74 665	71 816	69 601	-3,1 %	-5,0 %
0-3 mnd	35 829	32 868	35 670	31 081	30 413	-2,1 %	-15,1 %
3-12 mnd	29 504	28 428	31 686	32 552	30 599	-6,0 %	3,7 %
> 12 mnd	7 911	7 076	7 309	8 183	8 589	5,0 %	8,6 %
Påtaleavgjort, ikke rettskraftig	88 583	82 806	81 355	85 260	82 034	-3,8 %	-7,4 %
0-3 mnd	13 248	12 095	11 514	12 525	11 580	-7,5 %	-12,6 %
3-12 mnd	34 651	33 150	31 582	31 549	30 161	-4,4 %	-13,0 %
> 12 mnd	40 684	37 561	38 259	41 186	40 293	-2,2 %	-1,0 %
TOTALT	161 827	151 178	156 020	157 076	151 635	-3,5 %	-6,3 %

Kilde: JUS089

5.2 Restanser – ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 3 måneder

Restanser er definert som ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 3 måneder. Ved utgangen av 2019 hadde politiet (politidistrikt og særorgan) 39 188 saker eldre enn 3 måneder som ikke var påtaleavgjort.

Figur 5.1 Ikke påtaleavgjorte restanser, per 31. desember 2015–19

Kilde: JUS089

Til Politidirektoratets rapportering på restansetall per politidistrikt til Justis- og beredskapsdepartementet benyttes JUS-rapporten JUS091. Den viser 38 078 saker eldre enn 3 måneder som ikke er påtaleavgjort (IP A3) og 7 965 saker eldre enn 12 måneder som ikke er påtaleavgjort (IP A12). Da JUS091 ikke viser antall saker fordelt på kriminalitetstype er det ikke mulig å benytte JUS091 i omtalen nedenfor og det må derfor kjøres en egen rapport for å hente ut nødvendige data. På grunn av dette avviker tallene i dette underkapitlet noe fra JUS091.

Som tabell 5.1 viser, har det vært en nedgang i antall saker som er 3-12 måneder gamle (-6,0 prosent), men en økning i antall saker eldre enn 12 måneder sammenliknet med samme tidspunkt i 2018 (+5,0 prosent). I forhold til 2015 har det imidlertid vært en økning både av saker som er 3-12 måneder gamle (+3,7 prosent) og saker eldre enn 12 måneder (+8,6 prosent).

Av sakene som er eldre enn 3 måneder og som ikke er påtaleavgjort, er fordeling på de ulike kriminalitetstypene gitt i tabell 5.2. I motsetning til tabell 5.1 viser tabell 5.2 kun politidistriktenes restanser, og ikke restanser hos politiets særorgan og Sysselmannen på Svalbard. Saker eldre enn 3 måneder (IP A3) innbefatter også saker eldre enn 12 måneder (IP A12).

Tabell 5.2 Ikke påtaleavgjorte saker hos politidistrikt eldre enn 3 og 12 måneder*, utgangen 3. tertial

Kriminalitetstype	IPA3	Andel IPA3	Prosent endring 2018-19	IPA12	Andel IPA12	Prosent endring 2018-19
Økonomi	4 995	13 %	-1,7 %	1 566	20 %	0,0 %
Vold	7 174	19 %	1,5 %	1 478	19 %	21,5 %
Annen	5 287	14 %	-2,0 %	1 046	13 %	12,2 %
Vinning	5 188	14 %	5,7 %	999	13 %	24,9 %
Narkotika	5 166	13 %	-0,3 %	928	12 %	12,1 %
Seksuallovbrudd	2 418	6 %	-34,8 %	737	9 %	-20,5 %
Trafikk	5 212	14 %	4,2 %	687	9 %	45,9 %
Undersøkelsessaker	1 125	3 %	-14,0 %	188	2 %	-23,3 %
Skadeverk	1 058	3 %	-2,3 %	127	2 %	-22,1 %
Arbeidsmiljø	281	1 %	-27,9 %	113	1 %	-19,3 %
Miljø	438	1 %	-9,5 %	112	1 %	-24,8 %
Totalsum	38 342	100 %	-3,2 %	7 981	100 %	7,3 %

Kilde: PAL STRASAK per 31. desember 2019 (og 31. desember 2018)

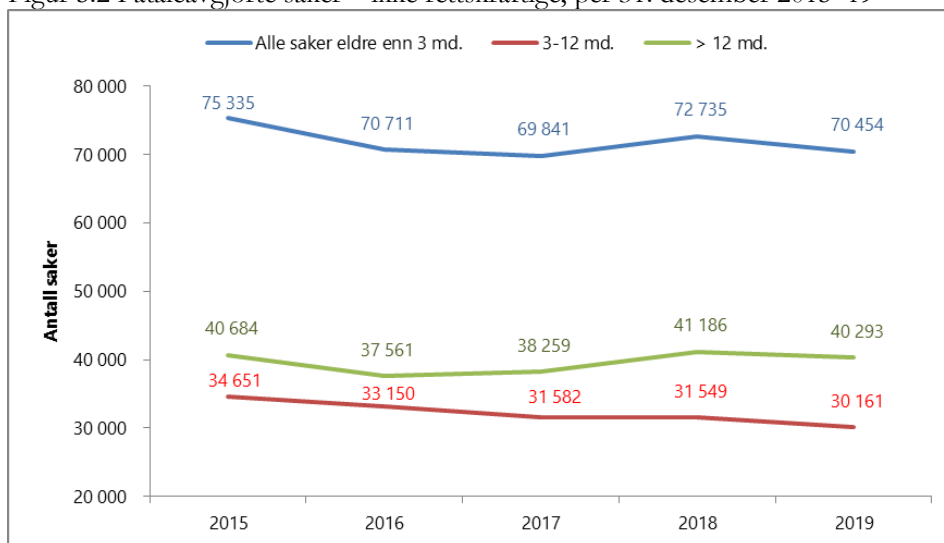
20 prosent av de ikke påtaleavgjorte sakene eldre enn 12 måneder (IPA12) er økonomilovbrudd. Som omtalt tidligere har økonomisakene erfaringsmessig lang saksbehandlingstid da de ofte er kompliserte og krevende å etterforske. Videre viser tabellen at det er en forholdvis stor andel voldslovbrudd og seksuallovbrudd som er eldre enn 12 måneder. Også volds- og seksuallovbruddene kan som nevnt være krevende å etterforske og således få en lang saksbehandlingstid. Et forholdvis høyt antall eldre restanser innen både volds- og seksuallovbrudd tilsier at det en periode fremover må påregnes en økning i gjennomsnittlig saksbehandlingstid for disse kriminalitetstypene.

For voldslovbruddene har antall saker eldre enn 12 måneder (IPA12) økt med 21,5 prosent (+262 saker) fra 2018 til 2019. Økningen skyldes i all hovedsak en økning i antall saker på kroppskrenkelser og ulike lovbrudd knyttet til trusler.

5.3 Påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker

Samlet sett har antall saker eldre enn 3 måneder som er påtaleavgjort, men ikke rettskraftige, blitt redusert med 3,1 prosent ved utgangen av 2019 i forhold til 2018, og med 6,5 prosent i forhold til 2015. Utviklingen er illustrert i figur 5.2.

Figur 5.2 Påtaleavgjorte saker – ikke rettskraftige, per 31. desember 2015–19

Kilde: JUS089

Alderen på de ikke rettskraftige sakene avhenger av saksbehandlingstiden frem til påtaleavgjørelse og tiden det deretter tar for å få saken rettskraftig avgjort. Antall påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker, vil i stor grad avhenge av hvor mange positive påtaleavgjørelser som er truffet. Det påpekes at det kan gjenstå mye ressurs- og tidkrevende arbeid i mange av sakene etter at det er truffet positive påtaleavgjørelser og frem til rettskraft, ikke minst der det er utferdiget tiltale og sakene skal iretteføres. Denne delen av saksporteføljen har riksadvokaten og Politidirektoratet påpekt at skal gis økt oppmerksomhet i politidistriktene.

6 Påtaleavgjørelser mot person - mistenkte

I dette kapittelet ses det nærmere på antall personer som har fått påtaleavgjort et forhold i 2019¹⁷. En påtaleavgjørelse kan innebære at en person anses skyldig eller uskyldig. Det er ulike former for påtaleavgjørelser, for eksempel utferdigelse av en påtaleunntatelse, forelegg, tiltalebeslutning som senere resulterer i fellende eller frifinnende dom eller at en sak besluttet henlagt for eksempel fordi intet straffbart forhold anses bevist, at det ikke er rimelig grunn til å undersøke hvorvidt det er begått et straffbart forhold eller at anmeldelsen anses åpenbart grunnløs.

Tallene sier dermed kun noe om hvem som har vært anmeldt i en sak, og ikke hvor mange som er ansett skyldig for det anmeldte forhold. De anmeldte personene vil for enkelthets skyld benevnes mistenkte videre i rapporten. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i vedlegg 1.

I 2019 er det 223 617 påtaleavgjorte forhold hvor det registrert en mistenkt. I 204 811 av disse (92 prosent) var det registrert en mistenkt med fødselsnummer. Av de 18 806 forholdene uten registrert fødselsnummer var 2 831 forhold (15 prosent) registrert med organisasjonsnummer¹⁸. Årsaken til at noen ikke er registrert med fødselsnummer eller organisasjonsnummer kan for eksempel være at vedkommende/selskapet ikke har et fødselsnummer/organisasjonsnummer, eller at fødselsnummer/organisasjonsnummer ikke ble registrert når saken ble registrert.

80 prosent av de mistenkte med fødselsnummer var menn, og de sto for 83 prosent av forholdene hvor det var registrert fødselsnummer. En andel personer kan knyttes til svært mange forhold, blant annet var 15 prosent av de som var registrert med et fødselsnummer knyttet opp mot 50 prosent av forholdene.

Tabell 6.1 Antall forhold og unike personer fordelt på kriminalitetstype, 2019

Kriminalitetstype	Antall forhold med fnr	Andel	Antall forhold med org.nr	Andel	Antall forhold uten fnr eller org.nr	Andel	Totalt antall forhold med mistenkt	Andel	Antall unike personer*	Andel*	Antall unike org.nr*	Andel*
Trafikk	45 550	22 %	483	17 %	5 108	32 %	51 141	23 %	32 697	33 %	386	19 %
Annen	34 715	17 %	871	31 %	3 034	19 %	38 620	17 %	24 570	25 %	601	30 %
Vold	33 530	16 %	52	2 %	1 032	6 %	34 614	15 %	22 203	22 %	41	2 %
Narkotika	31 331	15 %	6	0 %	2 053	13 %	33 390	15 %	18 017	18 %	5	0 %
Vinning	29 333	14 %	176	6 %	3 524	22 %	33 033	15 %	14 976	15 %	160	8 %
Økonomi	14 365	7 %	531	19 %	645	4 %	15 541	7 %	7 588	8 %	425	21 %
Seksuallovbrudd	7 631	4 %	3	0 %	134	1 %	7 768	3 %	4 568	5 %	3	0 %
Skadeverk	6 480	3 %	40	1 %	225	1 %	6 745	3 %	4 942	5 %	38	2 %
Miljø	1 577	1 %	269	10 %	189	1 %	2 035	1 %	1 410	1 %	227	11 %
Arbeidsmiljø	299	0 %	400	14 %	31	0 %	730	0 %	254	0 %	316	16 %
Totalsum	204 811	100 %	2 831	100 %	15 975	100 %	223 617	100 %	99 691	100 %	2 028	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelene blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper¹⁹.

¹⁷ Forhold er nærmere omtalt i vedlegg 1 Datagrunnlag.

¹⁸ En mistenkt med organisasjonsnummer kan være et privat foretak, men også en offentlige instans eller kontrollmyndighet.

¹⁹ Eksempelvis kan en unik person ha begått både et vinningslovbrudd og et økonomilovbrudd. Vedkommende er da både registrert som en av de 14 976 unike personene i kriminalitetstypen vinning og som en av de 7 588 unike personene i kriminalitetstypen økonomi.

I de forholdene hvor det var registrert en mistenkt var det i 92 prosent av tilfellene registrert et fødselsnummer, 1 prosent av tilfellene registrert et organisasjonsnummer og i 7 prosent av tilfellene verken registrert et fødselsnummer eller et organisasjonsnummer, som vist i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Andel av forhold med mistenkte, fordelt på fødselsnr, organisasjonsnr og (tom)

Kriminalitetstype	fnr	org.nr	(tom)
Trafikk	89 %	1 %	10 %
Annen	90 %	2 %	8 %
Vold	97 %	0 %	3 %
Narkotika	94 %	0 %	6 %
Vinning	89 %	1 %	11 %
Økonomi	92 %	3 %	4 %
Seksuallovbrudd	98 %	0 %	2 %
Skadeverk	96 %	1 %	3 %
Miljø	77 %	13 %	9 %
Arbeidsmiljø	41 %	55 %	4 %
Totalsum	92 %	1 %	7 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

Som vist i tabell 6.1 var det i 2019 registrert 99 691 unike personer. Dette er en nedgang i antall registrerte (unike) personer på 3,3 prosent, som vist i tabell 6.3. Totalt antall forhold med en mistenkt er redusert med 2,7 prosent i forhold til 2018.

Tabell 6.3 Antall unike personer fordelt på kriminalitetstype, 2018-19

Kriminalitetstype	Antall unike personer* 2019	Antall unike personer* 2018	Prosent endring 2018-19
Trafikk	32 697	34 473	-5,2 %
Annen	24 570	25 537	-3,8 %
Vold	22 203	22 135	0,3 %
Narkotika	18 017	19 450	-7,4 %
Vinning	14 976	15 250	-1,8 %
Økonomi	7 588	7 279	4,2 %
Skadeverk	4 942	4 944	0,0 %
Seksuallovbrudd	4 568	4 636	-1,5 %
Miljø	1 410	1 332	5,9 %
Arbeidsmiljø	254	239	6,3 %
Totalsum	99 691	103 140	-3,3 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019 og 13. januar 2020.

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelene blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper.

Ser man på unike fødselsnummer, er det som nevnt en stor overvekt av menn som er mistenkt for lovbruddene. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene. Som vist i tabell 6.4 er blant annet 96 prosent av de som er mistenkt

Andelen unike personer viser andel unike personer som har begått en type kriminalitet. I totalsummen blir ovennevnte person kun talt en gang, men siden vedkommende inngår i flere kriminalitetstyper vil summen av alle andelene blir høyere enn 100 prosent.

for seksuallovbrudd menn, mens 71 prosent av de som er mistenkt for vinningslovbrudd er menn.

Tabell 6.4 Andel unike personer fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 2019

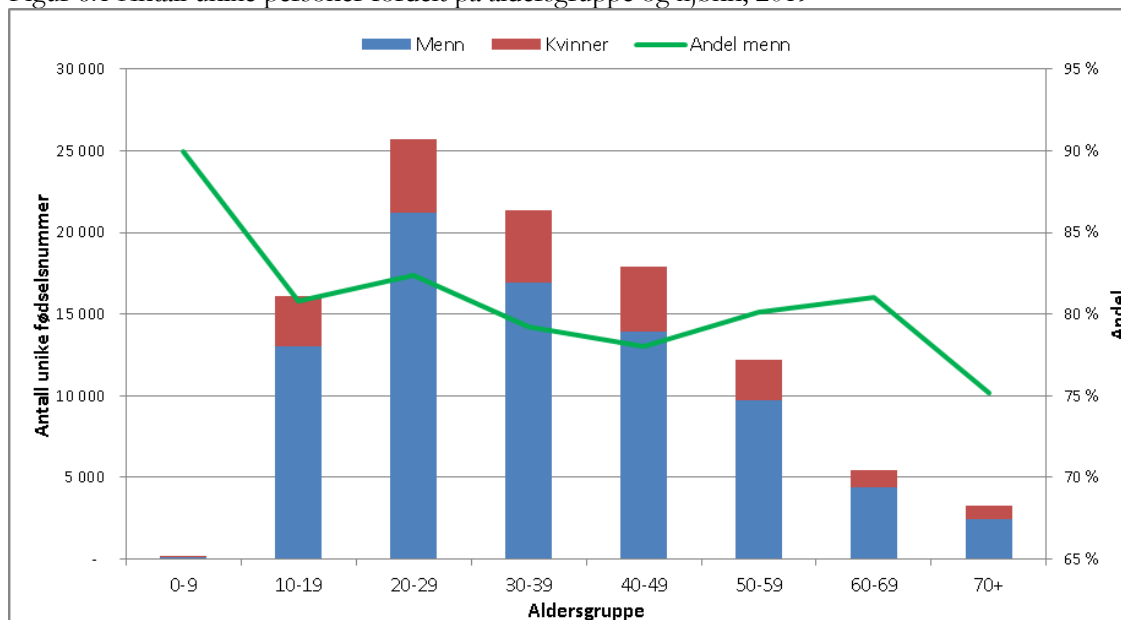
Kriminalitetstype	Unike fødselsnr.		Andel	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Trafikk	27 477	5 220	84 %	16 %
Annen	19 603	4 967	80 %	20 %
Vold	18 380	3 823	83 %	17 %
Narkotika	15 220	2 797	84 %	16 %
Vinning	10 630	4 346	71 %	29 %
Økonomi	5 769	1 819	76 %	24 %
Skadeverk	4 261	681	86 %	14 %
Seksuallovbrudd	4 383	185	96 %	4 %
Miljø	1 313	97	93 %	7 %
Arbeidsmiljø	229	25	90 %	10 %
Alle krim typer (ikke sum)*	79 732	19 959	80 %	20 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

*Se omtale under tabell 6.1.

Ser man på alderssammensetningen til de mistenkte var gjennomsnittsalderen 34 år. De fleste var i aldersgruppen 20–29 år. I alle aldersgruppene utgjør menn hovedtyngden av de mistenkte. Mennenes andel ligger mellom 75 og 82 prosent²⁰. En nærmere oversikt er gitt i figur 6.1.

Figur 6.1 Antall unike personer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 2019

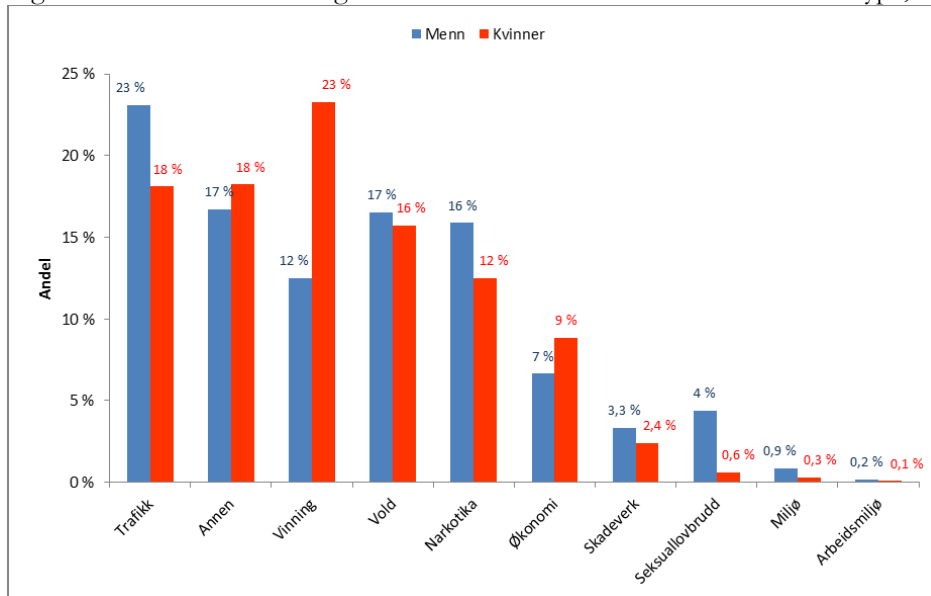

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

²⁰ Ikke inkludert aldersgruppe 0-9 med 100 registrerte personer.

Ser man på typen lovbrudd som ble påtaleavgjort i 2019, var 23 prosent av forholdene hvor menn var mistenkt knyttet til trafikkforhold, mens 18 prosent av påtaleavgjørelsene mot kvinner var knyttet til trafikkforhold. Andelen narkotikaforhold var 16 prosent blant menn og 12 prosent blant kvinner, mens andelen voldssaker var 17 prosent for menn og 16 prosent for kvinner.

Figur 6.2 Andel av kvinner og menns totalt antall forhold etter kriminalitetstype, 2019

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

7 Fornærmede

Mange av dagens straffebud som eksempelvis narkotika- og trafikklovbruddene verner ikke private interesser, men offentlige interesser og har således ikke noen konkrete personer som fornærmet. Det er særlig innen de integritetskrenkende lovbruddene som vold og seksuallovbrudd samt vinnings- og skadeverklovbruddene man har personlige fornærmede.

Det foreliggende tallmaterialet for fornærmede antas ikke å inneha samme kvalitet som for personer som er mistenkt. Dette kommer blant annet av at det i mange tilfeller er uklart hvem som er fornærmet, og/eller at det ikke er mulig å identifisere offeret, mens en mistenkt som regel er identifisert med fødselsnummer. En nærmere beskrivelse av hvordan data er hentet ut er gitt i vedlegg 1.

Datagrunnlaget er basert på anmeldelser *registrert i 2019*. Datautvalget er derfor forskjellig fra det utvalget som er benyttet ved omtalen av mistenkt i foregående kapittel, hvor det er sett på når forholdet ble *påtaleavgjort i 2019*²¹. Årsaken til dette er at det kan ta tid å finne mistenkt for enkelte lovbrudd, mens den som registreres som fornærmet i stor grad er kjent på anmeldelsestidspunktet.

I saker registrert i 2019 var det oppført 204 712 forhold med en fornærmet. Av disse var 158 661 forhold hvor det var oppgitt en fornærmet med fødselsnummer. Tabell 7.1 viser antall forhold fordelt på kriminalitetstype²². Som det fremgår av tabellen var blant annet 48 prosent av de fornærmede knyttet til vinningssaker, 15 prosent til vold og 3 prosent til seksuallovbrudd.

Tabell 7.1 Antall forhold og unike fornærmede fordelt på kriminalitetstype, 2019

Kriminalitetstype	Antall forhold med fnr	Andel	Antall forhold med org.nr	Andel	Antall forhold uten fnr eller org.nr	Andel	Totalt antall forhold med registrert fornærmet	Andel	Antall unike personer*	Andel*	Antall unike org.nr*	Andel*
Vinning	72 716	46 %	23 364	57 %	2 574	48 %	98 654	48 %	68 257	49 %	6 827	62 %
Vold	28 628	18 %	1 024	3 %	797	15 %	30 449	15 %	25 705	18 %	526	5 %
Økonomi	20 163	13 %	4 765	12 %	475	9 %	25 403	12 %	19 127	14 %	1 723	16 %
Annen	13 664	9 %	2 675	7 %	394	7 %	16 733	8 %	11 472	8 %	1 047	10 %
Skadeverk	10 352	7 %	5 341	13 %	604	11 %	16 297	8 %	9 962	7 %	2 404	22 %
Trafikk	6 542	4 %	2 067	5 %	297	6 %	8 906	4 %	6 412	5 %	186	2 %
Seksuallovbrudd	5 759	4 %	20	0 %	91	2 %	5 870	3 %	5 136	4 %	16	0 %
Narkotika	129	0 %	944	2 %	20	0 %	1 093	1 %	127	0 %	57	1 %
Arbeidsmiljø	572	0 %	28	0 %	99	2 %	699	0 %	563	0 %	15	0 %
Miljø	136	0 %	439	1 %	33	1 %	608	0 %	127	0 %	123	1 %
Totalsum	158 661	100 %	40 667	100 %	5 384	100 %	204 712	100 %	139 308	100 %	10 974	100 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og tilhørende andeler blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper (se fotnote til tabell 6.1).

²¹ Forhold er nærmere omtalt i vedlegg 1 Datagrunnlag.

²² I tabellen er det oppgitt fornærmede også i narkotikasaker. Det er ikke undersøkt hva som er bakgrunnen for dette, men det antas at dette kan skyldes at narkotikasaken inngår i et sakskompleks hvor det er registrert en fornærmet.

Som vist i tabell 7.2 er 78 prosent av forholdene registrert med en fornærmet, registrert med et fødselsnummer, 20 prosent registrert med et organisasjonsnummer²³, mens 3 prosent av forholdene verken har registrert et fødselsnummer eller organisasjonsnummer.

Tabell 7.2 Andel av forhold med fornærmede, fordelt på fødselsnr, organisasjonsnr og (tom)

Kriminalitetstype	fnr	org.nr	(tom)
Vinning	74 %	24 %	3 %
Vold	94 %	3 %	3 %
Økonomi	79 %	19 %	2 %
Annen	82 %	16 %	2 %
Skadeverk	64 %	33 %	4 %
Trafikk	73 %	23 %	3 %
Seksuallovbrudd	98 %	0 %	2 %
Narkotika	12 %	86 %	2 %
Arbeidsmiljø	82 %	4 %	14 %
Miljø	22 %	72 %	5 %
Totalsum	78 %	20 %	3 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

I forhold til 2018 har det vært en nedgang i antall unike personer registrert som fornærmet, som vist i tabell 7.3.

Tabell 7.3 Antall unike personer fordelt på kriminalitetstype, 2018-19

Kriminalitetstype	Antall unike personer* 2019	Antall unike personer* 2018	Prosent endring 2018-19
Vinning	68 257	67 758	0,7 %
Vold	25 705	26 182	-1,8 %
Økonomi	19 127	20 427	-6,4 %
Annen	11 472	10 857	5,7 %
Skadeverk	9 962	9 576	4,0 %
Trafikk	6 412	6 676	-4,0 %
Seksuallovbrudd	5 136	6 007	-14,5 %
Arbeidsmiljø	563	557	1,1 %
Miljø	127	129	-1,6 %
Narkotika	127	118	7,6 %
Totalsum	139 308	140 446	-0,8 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2019 og 13. januar 2020.

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer og andelene blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper.

Menn utgjør 57 prosent av de fornærmede (med registrert fødselsnummer). I seksuallovbruddssakene er imidlertid 85 prosent av de fornærmede kvinner, jf. tabell 7.4.

²³ En fornærmet med organisasjonsnummer kan være et privat foretak, men også en offentlige instans eller kontrollmyndighet.

Tabell 7.4 Andel unike personer for fornærmede fordelt på kjønn og kriminalitetstype, 2019

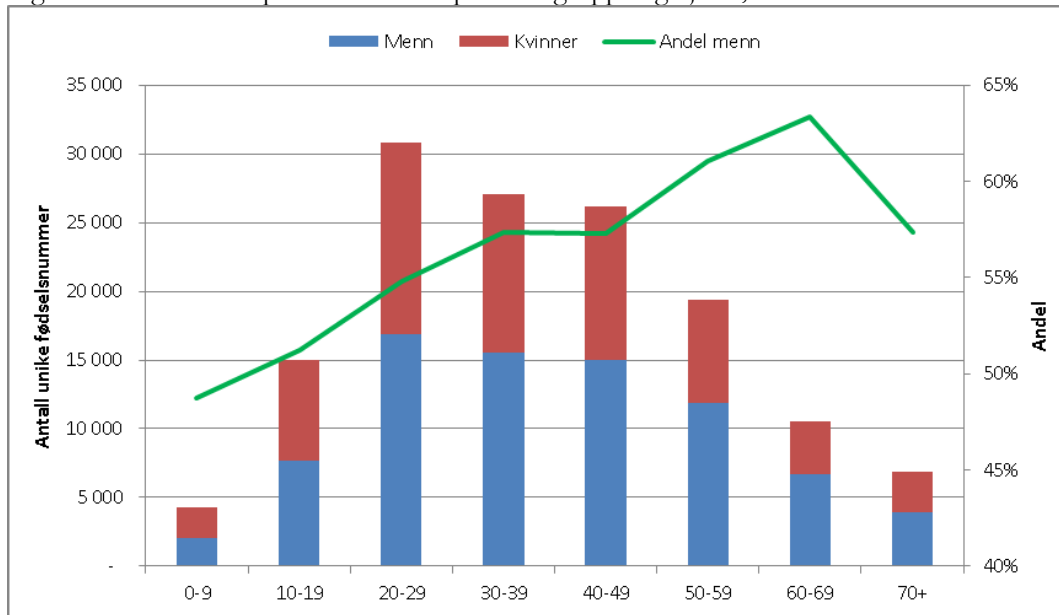
Kriminalitetstype	Unike fødselsnr.		Andel	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Annen	5 203	6 269	45 %	55 %
Arbeidsmiljø	511	52	91 %	9 %
Miljø	89	38	70 %	30 %
Narkotika	76	51	60 %	40 %
Seksuallovbrudd	748	4 388	15 %	85 %
Skadeverk	6 431	3 531	65 %	35 %
Trafikk	3 935	2 477	61 %	39 %
Vinning	40 685	27 572	60 %	40 %
Vold	14 520	11 185	56 %	44 %
Økonomi	11 016	8 111	58 %	42 %
Totalsum*	79 263	60 045	57 %	43 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

* Hvis man summerer antall unike fødselsnummer blir de høyere enn totalsummen grunnet fødselsnummer som er med i flere kriminalitetstyper (se fotnote til tabell 6.1).

Det er store forskjeller i alderen på de fornærmede, jf. figur 7.1. Aldersgruppen 20 til 49 år utgjør 60 prosent av de fornærmede. Fornærmedes gjennomsnittsalder var i 2019 38 år. Som vist i tabell 7.4 var 57 prosent av de som var registrert som fornærmet i minst et forhold menn. Figur 7.1 viser at det var forholdsvis store aldersmessige forskjeller på hvem som var fornærmet. Mens kjønnene har tilnærmet like stor andel fornærmede i aldersgruppene under 20 år, var menn representert med over 60 prosent av de unike fødselsnumrene i aldersgruppene 50–59 og 60–69 år.

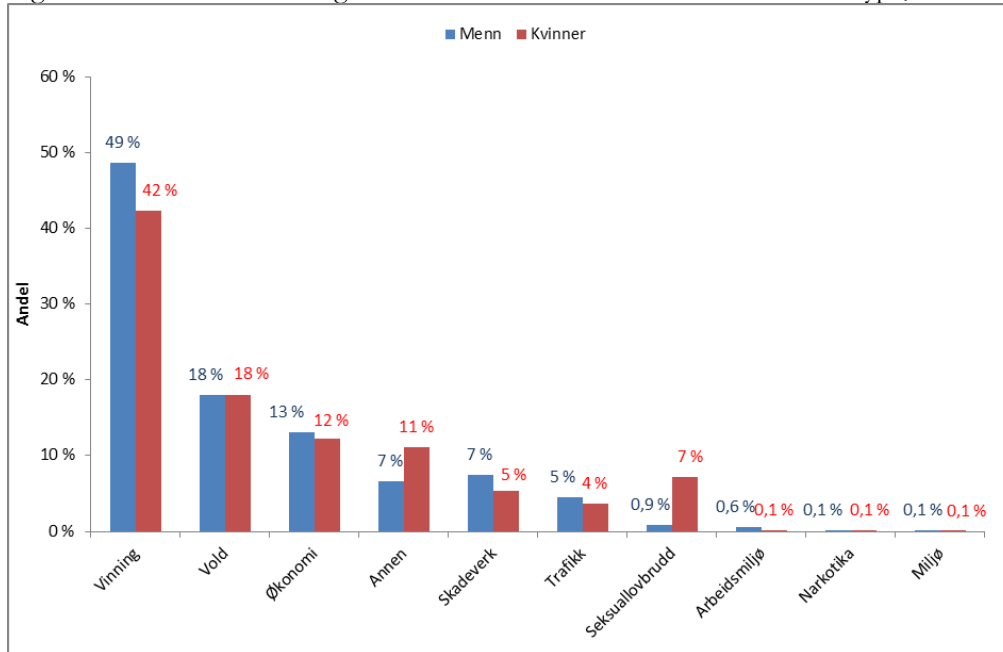
Figur 7.1 Antall unike personer fordelt på aldersgruppe og kjønn, 2019

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

Ser man på kjønnene hver for seg, er hovedtrekkene relativt like. Det er likevel enkelte forskjeller. Kvinnene hadde en relativ større andel av totalt antall forhold registrert som fornærmet i saker knyttet til seksuallovbrudd enn menn. Samtidig hadde de en lavere andel i saker som gjelder vinningslovbrudd. I tillegg hadde kvinnene en større andel av totalt antall forhold i saker i kriminalitetstypen annen. Dette var i all hovedsak forhold knyttet opp mot statistikkgruppene Hensynsløs atferd og Brudd på kontaktforbud.

Figur 7.2 Andel av kvinner og menns total antall forhold etter kriminalitetstype, 2019

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 13. januar 2020

8 Hatkriminalitet

Hatmotivert kriminalitet har de siste årene fått økt oppmerksomhet, nasjonalt og internasjonalt. Den er alvorlig både for de som rammes direkte og for de som rammes indirekte ved at hatkriminalitet kan bidra til å skape frykt hos utsatte grupper. To handlingsplaner og regjeringens strategi for hatefulle ytringer har tiltak for å bedre statikkgrunnlaget, og dermed kunnskap om hatkriminalitet. Som følge av dette er det utviklet særskilt statistikk over hatkriminalitet som presenteres her.²⁴

Hatkriminalitet defineres som lovbrudd som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til faktisk eller oppfattet etnisitet, religion, homofil orientering og/eller nedsatt funksjonsevne. Hatkriminalitet er således ikke avgrenset til bestemte straffebud i straffeloven gitt ved straffelovens §§ 185 og 186, men kan omfatte alle typer straffbare forhold i de tilfellene der straffeloven § 77 bokstav i kan komme til anvendelse og begrunne en skjerpet straffereaksjon.

En straffbar handling kategoriseres som hatkriminalitet i politiets register enten ved at det straffbare forholdet rammes av bestemmelser i straffeloven som er å betrakte som hatkriminalitet, det vil si straffeloven §§ 185 og 186, eller ved at anmeldelser som gjelder andre straffebestemmelser blir særskilt merket som hatkriminalitet ut fra antatt hatmotiv i politiets register BL/STRASAK.

Saker som registreres som hatkriminalitet vil ikke alltid bli vurdert som dette når det fattes en påtaleavgjørelse, og saker som ikke ble registrert som hatkriminalitet ved anmeldelse vil kunne bli vurdert som hatkriminalitet på påtaletidspunktet. Uttrekk av dataene er gjort i henhold til veileder for registrering av hatkriminalitet²⁵.

Registrering på bakgrunn av motiv skiller seg fra politiets øvrige registrering av anmeldelser ved at det legges vekt på en subjektiv oppfatning av hva som har vært bakgrunn eller motiv. Å fastslå motiv bak et lovbrudd kan være vanskelig. Motivet er ofte uklart innledningsvis og forklaringene fra de involverte kan være ulike. I og med at det alltid vil være et element av skjønn, er det ikke mulig å sikre at ethvert hatmotivert lovbrudd avdekkes og blir korrekt registrert. Derav brukes uttrykket "doble mørketall" - et uttrykk for at politiet ikke blir kjent med alle straffbare forhold og at kjente forhold ikke nødvendigvis blir korrekt registrert i politiets straffesakssystem. Det er derfor utfordrende å presentere et godt og representativt tallmateriale over hatkriminalitet. Samtidig er det grunn til å tro at politiets registrering er forbedret som følge av at registrering har hatt økt fokus.

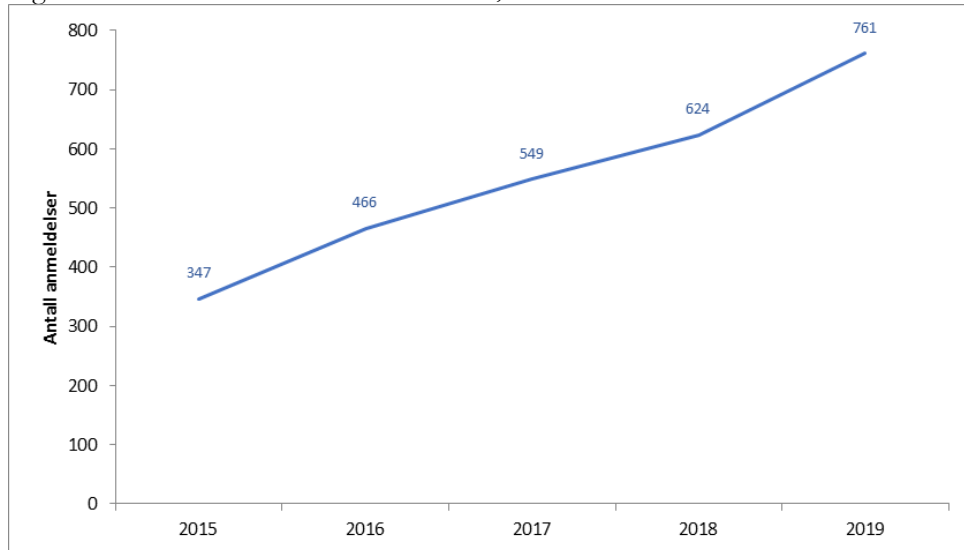
²⁴ Regjeringens strategi for hatefulle ytringer (2016-2020) tiltak 12, Regjeringens handlingsplan mot antisemittisme 2016-2020 tiltak 6, Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk 2017-2020 tiltak 19

²⁵ Metode for uttrekk av statistikk er gitt i kapittel 5.1 i *Hatkriminalitet – Veileder for registrering av hatkriminalitet* (Politidirektoratet 2018)

8.1 Antall anmeldelser

I 2019 ble det anmeldt 761 tilfeller av hatmotivert kriminalitet. Antall anmeldelser har dermed økt med hele 22,0 prosent fra 2018 til 2019. Det har vært en jevn og sterk sammenhengende økning siden 2015, på totalt 119,3 prosent.

Figur 8.1 Antall anmeldelser med hatmotiv, 2015–19

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19 og 13.01.20)

Hatkriminalitet fordelt etter politidistrikt

Med unntak av Agder og Troms politidistrikt har antall anmeldelser økt i alle politidistrikter fra 2018 til 2019. Det var særlig sterk økning i politidistriktene Innlandet, Vest, Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland og Finnmark. Alle politidistrikter har imidlertid hatt en sterk økning i femårsperioden.

En av tre anmeldelser i 2019 var registrert i Oslo politidistrikt. Ved begynnelsen av femårsperioden gjaldt det 45 prosent av anmeldelsene. Nedgangen i Oslos andel av anmeldelsene skyldes at de øvrige distriktene har hatt en større økning enn Oslo i femårsperioden.

Det er til dels store variasjoner i antall anmeldelser mellom de enkelte politidistriktene. Dette er naturlig sett hen til distriktenes ulikhet med hensyn til størrelse. Samtidig vil varierende kompetanse i politidistriktene kunne påvirke antallet. Det har vært et generelt fokus på kompetanseheving de senere årene, blant annet gjennom obligatorisk årlig opplæring og et særskilt studie på Politihøgskolen. Utgivelse av en egen veileder for registrering av hatkriminalitet²⁶, som ble distribuert til politidistriktene i september 2018, har videre som formål å bidra til økt avdekking og riktig registrering av hatkriminalitet, og slik kunne gi et mer riktig bilde av saksomfang. Tiltakene kan synes å ha gitt effekt i form av økning i antall anmeldelser.

²⁶ Hatkriminalitet – Veileder for registrering av hatkriminalitet (Politidirektoratet 2018)

Tabell 8.1 Antall anmeldelser med hatmotiv fordelt på politidistrikt, 2015-19*

Politidistrikt	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Oslo	156	182	208	244	253	3,7 %	62,2 %
Øst	36	68	73	63	73	15,9 %	102,8 %
Innlandet	18	30	18	26	43	65,4 %	138,9 %
Sør-Øst	27	36	47	52	64	23,1 %	137,0 %
Agder	23	26	33	50	49	-2,0 %	113,0 %
Sør-Vest	22	31	47	57	79	38,6 %	259,1 %
Vest	19	30	26	41	70	70,7 %	268,4 %
Møre og Romsdal	7	12	10	12	26	116,7 %	271,4 %
Trøndelag	15	22	36	25	39	56,0 %	160,0 %
Nordland	15	17	21	19	31	63,2 %	106,7 %
Troms	6	6	15	24	18	-25,0 %	200,0 %
Finnmark	3	6	15	9	14	55,6 %	366,7 %
Totalsum	347	466	549	622	759	22,0 %	118,7 %

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19 og 13.01.20)

* Forskjeller i totalsum i tabell 8.1 og figurer/tabeller som ikke er fordelt på distrikt kommer av at noen saker er registrert på særorgan/ikke registrert med politidistrikt.

Hatkriminalitet fordelt etter kriminalitetstype

Hatmotivert kriminalitet omfatter ulike typer lovbrudd, men i all hovedsak er det kriminalitetstypene vold og annen kriminalitet det gjelder. Kriminalitetstypen vold utgjorde 33 prosent av alle anmeldelser av hatkriminalitet i 2019, mens kriminalitetstypen annen, som blant annet omfatter anmeldelser for brudd på straffeloven § 185, hatefulle ytringer og § 186, diskriminering, utgjorde 60 prosent av anmeldelsene. Kriminalitetstypen skadeverk, som fulgte deretter, stod for 4 prosent av anmeldelsene.

Kriminalitetstypen annen

I 2019 var det 459 anmeldelser innen kriminalitetstypen annen. Hatefulle ytringer utgjorde 67 prosent av anmeldelsene, videre utgjorde hensynsløs adferd, ordensforstyrrelse og krenkelse av privatlivets fred 26 prosent og diskriminering 5 prosent. Det var registrert ett tilfelle av terrorhandling.

Vold

Det var 250 anmeldelser av ulike kategorier vold i 2019, hvorav 57 prosent var kroppskrenkelse (inkludert grov kroppskrenkelse), mens 25 prosent gjaldt ulike kategorier av trusler. Det var videre registrert totalt 20 tilfeller av kroppsskade, av disse var 6 registrert som grov kroppsskade. Det ble registrert ett drap og ett drapsforsøk. Anmeldelser som gjaldt vold og trusler mot offentlig tjenestemann, forulemping av offentlig tjenestemann og trusler mot særskilt utsatte yrkesgrupper utgjorde i 2019 totalt 24 anmeldelser, 10 prosent²⁷.

Skadeverk

Antall anmeldelser for skadeverk var i 2019 32, det dobbelte av hva det var i 2018. 15 av anmeldelsene i 2019 gjaldt skadeverk på bygning, 9 gjaldt skadeverk på motorkjøretøy eller annet transportmiddel.

For øvrig var 8 anmeldelser for hatkriminalitet kategorisert som vinning, hvorav tyveri og ran/utpressing begge var registrert med fire anmeldelser hver.

²⁷ Anmeldelsene knyttet til trusler inngår også i omtale av trusler ovenfor.

Tabell 8.2 Antall anmeldelser fordelt på kriminalitetstype, 2015–19

Kriminalitetstype	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Annen	172	291	328	381	459	20,5 %	166,9 %
Vold	159	160	195	212	250	17,9 %	57,2 %
Skadeverk	8	8	18	16	32	100,0 %	300,0 %
Vinning	6	1	3	7	8	14,3 %	33,3 %
Trafikk	2	2	1	2	5	150,0 %	150,0 %
Andre kriminalitetstyper		4	4	6	7	16,7 %	-
Total	347	466	549	624	761	22,0 %	119,3 %

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19 og 13.01.20)

Tabell 8.3 Antall anmeldelser med hatmotiv fordelt etter kriminalitetstyper og utvalgte underkategorier, 2018-19

Kriminalitetstype-underkategorier	2018	2019
Vold	212	250
Kroppskrenkelse	86	131
Grov kroppskrenkelse	10	13
Kroppsskade	15	14
Grov kroppsskade	6	6
Drap eller drapsforsøk		2
Trusler (ulike underkategorier)	65	50
Grove trusler/trusler med kniv/skytevåpen	10	13
Skadeverk	16	32
Skadeverk på eller i bygning	10	12
Skadeverk på/i motorkjøretøy eller annet transportmiddel	5	9
Skadeverk på andre gjenstander (ikke tilhørende bygning/motorkjøretøy)		7
Annen	381	459
Hatefulle ytringer	254	308
Diskriminering	27	19
Ordensforstyrrelse	7	13
Hensynsløs adferd	77	101
Alle kriminalitetstyper	624	761

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19 og 13.01.20)

Hatkriminalitet fordelt etter hatmotiv

Tabell 8.4 viser fordelingen etter ulike hatmotiv. Summen av de ulike hatmotivene er totalt sett høyere enn det totale antall anmeldelser fordi noen saker er registrert med flere hatmotiv/grunnlag.

I 2019 ble det registrert i alt 854 hatmotiv. Av hatmotivene utgjorde rase/etnisk tilhørighet 62 prosent, religion 17 prosent, mens 14 prosent gjaldt homofil orientering²⁸. 34 av hatmotivene gjaldt nedsatt funksjonsevne. Det ble registrert 19 saker med antisemittisme som grunnlag. 2019 var det første hele år der dette kunne registreres som hatmotiv.

Det er registrert økning av alle hatmotiv fra 2018 til 2019. Rase/etnisk tilhørighet har hatt den største økningen i absolutte tall, men alle grunnlag har hatt en økning. I perioden 2015-2019 har nedsatt funksjonsevne vist sterkest økning relativt sett, med 34 anmeldelser. Likevel er dette små tall, og det er grunn til å tro at det er betydelige mørketall.

²⁸ I politiet straffesaksregister blir homofil legning registrert under begrepet Seksuell legning.

Tabell 8.4 Antall anmeldelser fordelt på hatmotiv, 2015-19

Hatmotiv	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Rase/etnisk tilhørighet	235	348	373	455	533	17,1 %	126,8 %
Religion	79	97	120	112	144	28,6 %	82,3 %
Seksuell legning	58	63	83	92	122	32,6 %	110,3 %
Nedsatt funksjonsevne*	4	7	18	24	34	41,7 %	750,0 %
Annet**	2	3	1	1	2	100,0 %	0,0 %
Antisemitisme***				15	19	26,7 %	-

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 02.01.13, 02.01.14, 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18 og 04.01.19)

*Å merke med motiv Nedsatt funksjonsevne var mulig først i 2015.

**Uttrekk med motiv Annet er gjort første gang for 2013.

*** Antisemitisme ble lagt til som eget motiv 18. april 2018.

8.2 Påtaleavgjorte saker

I 2019 ble det påtaleavgjort 744 saker hvor et hatmotiv var registrert, jf. tabell 8.5. Antallet påtaleavgjørelser har vist jevn økning i femårsperioden, noe som er en naturlig følge av økningen i antall anmeldelser. Antallet påtaleavgjørelser er, slik som for anmeldelsene, mer enn doblet siden begynnelsen av femårsperioden. Dette er vist i figur 8.2.

Oppklaringsprosenten har i hele perioden ligget mellom 46 og 49 prosent, jf. tabell 8.5

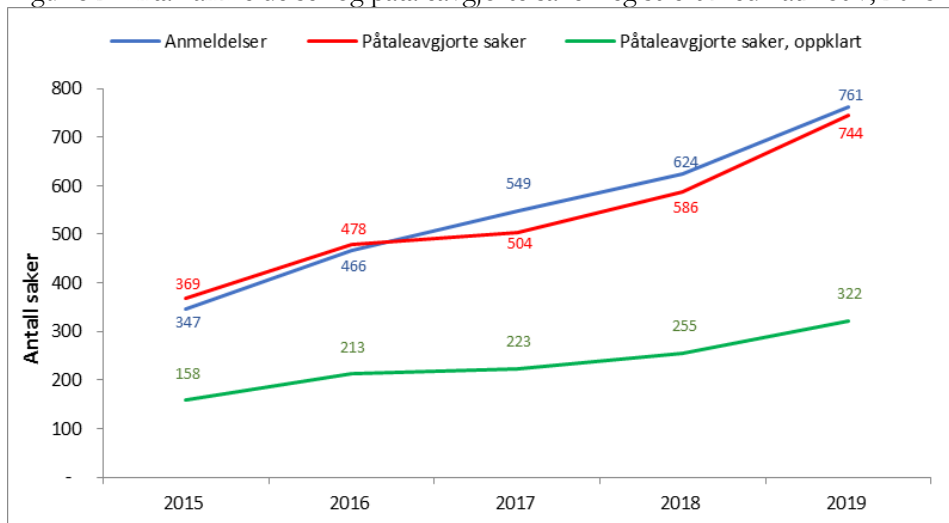
Tabell 8.5 Antall påtaleavgjorte saker og oppklaringsprosent registrert med hatmotiv, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2018-19*	Endring 2015-19*
Antall påtaleavgjorte saker	369	478	504	586	744	27,0 %	101,6 %
Antall påtaleavgjorte saker, oppklart	158	213	223	255	322	26,3 %	103,8 %
Oppklaringsprosent	46 %	49 %	49 %	49 %	47 %	-2,0	1,6

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2020

*For antall påtaleavgjorte saker er det prosentvis endring og for oppklaringsprosent er det endring i prosentpoeng.

Figur 8.2 Antall anmeldelser og påtaleavgjorte saker registrert med hatmotiv, 2015–19

Kilde: PAL STRASAK (uttrekk 16.02.15, 04.04.16, 09.08.17, 20.04.18, 04.01.19, 13.01.20 og 16.01.20)

Tabell 8.6 viser antall påtaleavgjorte saker registrert med hatmotiv per politidistrikt. Statistikkene publiseres for andre gang og er utviklet som et svar på tiltak 19 i Regjeringens

handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017-2020).

Tabell 8.6 Antall påtaleavgjorte saker fordelt på politidistrikt*, 2015-19

Politidistrikt	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Oslo	135	187	173	208	298	43 %	121 %
Øst	42	70	65	68	75	10 %	79 %
Innlandet	22	24	25	26	34	31 %	55 %
Sør-Øst	33	38	42	50	60	20 %	82 %
Agder	21	27	29	41	53	29 %	152 %
Sør-Vest	29	30	45	56	69	23 %	138 %
Vest	28	29	27	44	45	2 %	61 %
Møre og Romsdal	8	19	9	13	24	85 %	200 %
Trøndelag	24	26	34	26	23	-12 %	-4 %
Nordland	13	17	22	20	33	65 %	154 %
Troms	5	7	11	24	14	-42 %	180 %
Finnmark	7	4	15	10	14	40 %	100 %
Totalt	367	478	497	586	742	27 %	102 %

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2020

* Forskjeller i totalsum i tabell 8.6 og figurer/tabeller ikke fordelt på distrikt kommer av at noen saker er registrert på særorgan/ikke registrert med politidistrikt.

8.3 Rettskraftige reaksjoner

Som et svar på tiltak 19 i Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017–2020) gis det i tabell 8.7 en oversikt over rettskraftige avgjørelser per politidistrikt. Det er viktig å være oppmerksom på at det kan være andre lovbrudd enn det som omfattes av §§ 185 og 186 som har gitt grunnlag for den enkelte rettskraftige reaksjonen.

Det var i 2019 i alt 75 rettskraftige reaksjoner for brudd på straffeloven §§ 185 og 186²⁹. Av disse var 15 forelegg, 8 påtaleunndatelse, 8 overføring til konfliktråd og 44 dommer. I tillegg var det avsagt 6 dommer på frifinnelse.

²⁹ Statistikken her omhandler derfor ikke straffebestemmelser hvor anmeldelsen ut fra antatt motiv blir særskilt merket som hatkriminalitet i politiets register BL/STRASAK.

Tabell 8.7 Rettskraftige avgjørelser fordelt på politidistrikt, 2019

Politidistrikt	Domfellelser	Forelegg	Påtaleunnlatelse	Overføring til konfliktråd	Rettskraftige reaksjoner
Oslo	15 (hvorav 1 dom på bot)	1		3	19
Øst	11	6	1 påtaleunnlatelse med prøvetid 1 prosessøkonomisk påtaleunnlatelse.		19
Innlandet	5				5
Sør-Øst	5 (hvorav 1 dom på bot)	4	1 prosessøkonomisk påtaleunnlatelse	3	13
Agder		1	1 påtaleunnlatelse med prøvetid og særvilkår	1	3
Sør-Vest	1				1
Vest	1	1	1 påtaleunnlatelse med prøvetid 1 påtaleunnlatelse uten vilkår	1	5
Trøndelag	1				1
Nordland	2	2			4
Troms	3		2 påtaleunnlatelser med prøvetid		5
Finmark					0
Totalt	44 (2 dommer på bot)	15	8	8	75

Kilde: PAL STRASAK uttrekk 16. januar 2020

9 Barne- og ungdomskriminalitet

9.1 Bakgrunn

Formålet med å utarbeide et eget kapittel om kriminalitet blant barn og unge er å styrke kunnskapen om forhold hvor barn og unge er registrert som enten mistenkt, siktet eller straffet. Det ses nærmere på utviklingen i den registrerte kriminaliteten blant personer fra og med 10 år og til og med 22 år i perioden 2015–2019. For den samme aldersgruppen gis det også en beskrivelse av gjentagende kriminalitet for de som var mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold i 2019.

Norsk politi definerer tradisjonelt barne- og ungdomskriminalitet som lovbrudd hvor den antatte gjerningspersonen er yngre enn 18 år. Den kriminelle lavalderen i Norge er 15 år, men i statistisk sammenheng refererer begrepet til antatte gjerningspersoner under 18 år. I dette kapitlet er det også tatt med aldersgruppen fra og med 18 og til og med 22 år fordi politiet kan benytte alternative straffereaksjoner også etter fylte 18 år og barnevernet kan videreføre eller sette inn tiltak inntil den unge er fylt 23 år.

9.2 Avgrensning og metode

Kriminalitetsutviklingen blant barn og unge beskrives på grunnlag av anmeldte forhold registrert i STRASAK og gjelder aldersgruppen som var mellom 10–22 år både på gjerningstidspunktet og i det året saken ble registrert (2015–2019)³⁰. Antall forhold kan være høyere enn antall saker, da det kan være flere gjerningspersoner i samme sak.

Det er gjort uttrekk for hvert av årene 2015, 2016, 2017, 2018 og 2019³¹. Uttrekkene er basert på et situasjonsbilde av de registrerte forholdene per 31. desember for hvert av årene i perioden 2015–2019³². Statistikken inneholder derfor også personer som.

I kapitlet er barn og unge gruppert i aldersgruppene 10–14 år, 15–17 år og 18–22 år. Bakgrunnen for inndelingen er at:

- Barn under 15 år ikke er strafferettslig tilregnelige. De kan anmeldes og etterforskes, men straffesaken vil bli henlagt. Saken kan bli oversendt barnevernet for videre oppfølging.
- Saker med barn fra 15 til 17 er underlagt særskilte straffeprosessuelle regler. Det finnes også alternative straffereaksjoner for denne aldersgruppen.
- Påtalemyndigheten kan tilpasse straffereaksjoner også etter fylte 18 år.

³⁰ Det innebærer eksempelvis at en gjerningsperson som var 10 år på gjerningstidspunktet i 2007, men hvor forholdet først kommer til politiets kjennskap (saken registreres i straffesaksregisteret) i 2019 når personen er 22 år, vil være inkludert i statistikken.

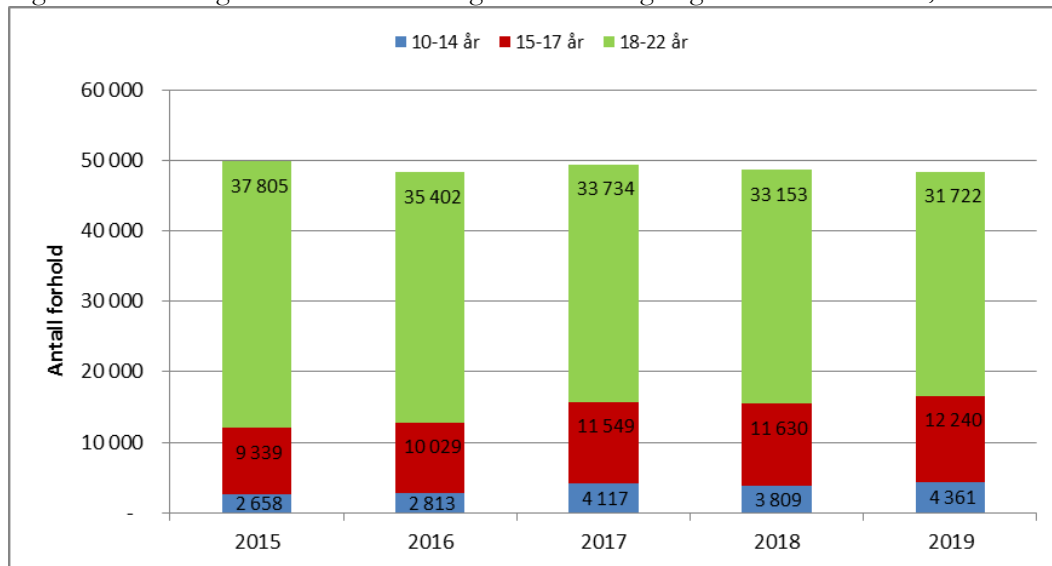
³¹ I denne rapporten, samt fjorårets og forfjorårets rapport, er alle individer inkludert i tallmaterialet. I tidligere rapporter kunne noen personer ikke inkluderes pga. dårlig datakvalitet på fødselsnummer. Det vil derfor være noe avvik mellom tallene.

³² Uttrekkene for 2015–2016 er tatt fra de frysede STRASAK-tallenes respektive år. Uttrekk av tall for 2017–2019 er utført henholdsvis 2. januar 2018, 1. januar 2019 og 2. januar 2020.

9.3 Registrerte forhold totalt og fordeling på kjønn, alder og statsborgerskap

I 2019 var registrerte forhold blant barn og unge i alderen 10–22 år i overkant av 48 300. Siden 2015 har antall forhold blant barn og unge vært stabilt på rundt 48 000-50 000, som vist i figur 9.1.

Figur 9.1 Antall registrerte forhold i Norge blant barn og unge* mellom 10–22 år, 2015-19

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

For aldersgruppen 18–22 år har det i 2019 vært en reduksjon i antall forhold på 4 prosent sammenlignet med 2018. Den registrerte kriminaliteten har økt med 5 prosent for aldersgruppen 15–17 år og 14 prosent for aldersgruppen 10-14 år i samme periode.

Det er mange og sammensatte forhold ved kriminalitetsbildet som er avgjørende for om et forhold blir anmeldt og dermed kjent for politiet og del av kriminalitetsstatistikken, jf. kapittel 3. Blant annet vil politiets fokusområder og innsats vil også påvirke statistisk registrert kriminalitet.

De siste 10–15 årene har det vært en nedgang i den registrerte ungdomskriminaliteten. Undersøkelser og studier har forklart noe av nedgangen med fremveksten av en ny ungdomsrolle og en skikkelighetstrend blant de unge.³³ Funnene har vist at de unge:

- Røyker og drikker mindre, og bruker mindre narkotika.
- Begår færre lovbrudd, spesielt mindre alvorlige lovbrudd som naskeri og sniking på kollektivtransport og arrangementer.
- Færre rapporterer at de er utsatt for trusler og vold.
- Trives bedre på skolen og skulker mindre.
- Har et bedre forhold til foreldrene og er mer hjemmekjære, men er mindre ute sammen med venner.

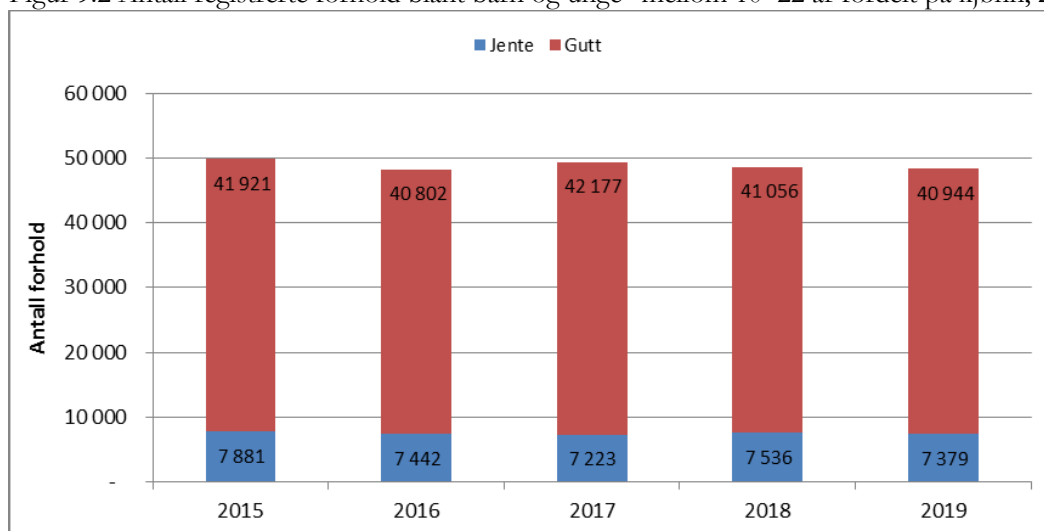
³³ Øia, T. og Vestel, V. (2014) Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring. Tidsskrift for ungdomsforskning 2014, 14(1):99-133, Bakken, A. (2018) Ungdata 2018. Nasjonale resultater. NOVA Rapport 8/18

De siste par årene har imidlertid forskere og politiet meldt om økning i kriminalitet blant barn og unge. Bekymringssamtale³⁴ kan benyttes av politiet uten at det foreligger et anmeldt lovbrudd. Denne gir nyttig kunnskap om ikke-registrert kriminalitet. Politiets tverrfaglige samarbeidspartnere melder også om økt bekymring for en negativ utvikling. Dette styrker antakelsen om en reell økning i ungdomskriminalitet.

UNGDATAAs undersøkelse fra 2018³⁵ og 2019³⁶ dokumenterer noen utviklingstrekk som kan indikere brudd på skikkelighetstrenden. Årets rapport dokumenterer en forsterkning av noen av de utviklingstrekene vi har sett antydninger til de aller siste årene – med økt ungdomskriminalitet, cannabisbruk og vold, økt forekomst av psykiske plager, mindre framtidsoptimisme og mer skjermtid. Rapporten viser at færre ungdommer trives på skolen, og at det er et økende antall ungdommer som oppfatter skolen som kjedelig.

Majoriteten av barn og unge som blir registrert er gutter. I 2019 stod jentene for 15 prosent av det totale antallet forhold, en andel som har vært stabil de siste 5 årene. Se figur 9.2.

Figur 9.2 Antall registrerte forhold blant barn og unge* mellom 10–22 år fordelt på kjønn, 2015–19

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Omfang og typer av kriminalitet varierte mellom kjønn og alder, se figur 9.3. For samtlige barn og unge var det i 2019 registrert flest forhold innen narkotikalovbrudd (21 prosent), etterfulgt av trafikklovbrudd (19 prosent). Samlekategorien andre lovbrudd utgjorde 18 prosent, voldslovbrudd 17 prosent og vinningslovbrudd 15 prosent, skadeverk utgjorde fem og seksuallovbrudd 4 prosent.

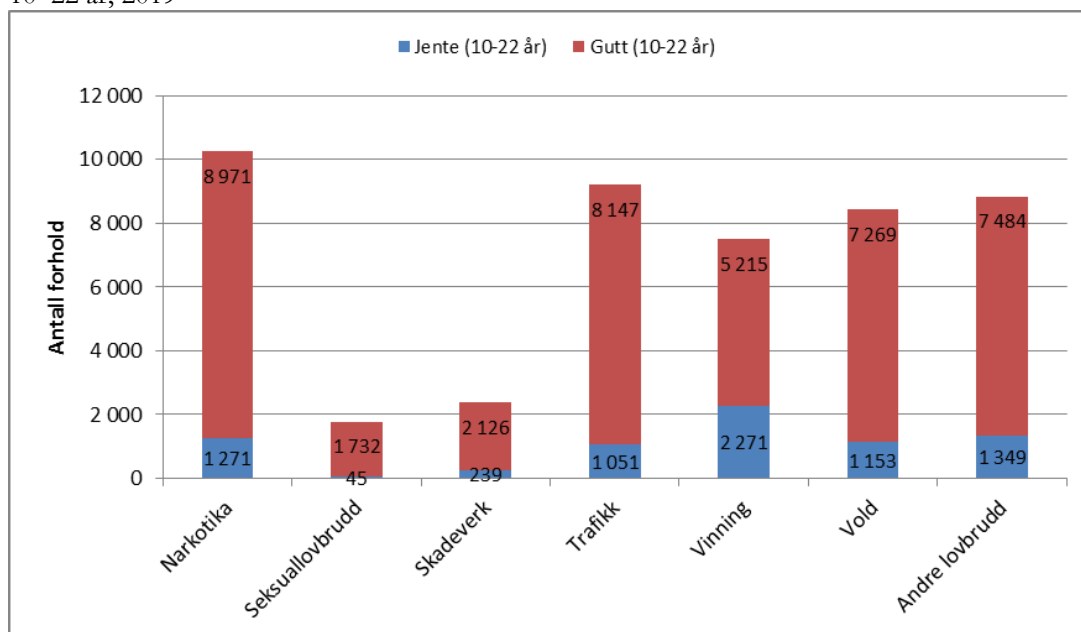
Jentenes andel skiller seg ut når det gjelder vinnings- og seksuallovbruddene. I 2019 stod jentene for 30 prosent av de registrerte vinningslovbruddene, mens de innen seksuallovbruddene sto for 3 prosent av de registrerte forholdene. Innen de øvrige kriminalitetstypene stod jentene for mellom 10–15 prosent.

³⁴ Politiet har utarbeidet en egen veileder for bekymringssamtalen: www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_2333.pdf

³⁵ Bakken, A. (2018) *Ungdata 2018. Nasjonale resultater*. NOVA Rapport 8/18

³⁶ Bakken, A. (2019) *Ungdata 2019. Nasjonale resultater*. NOVA Rapport 9/19

Figur 9.3 Antall registrerte forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 10–22 år, 2019

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Antall anmeldte forhold innenfor de ulike kriminalitetstypene økte med alderen. I tillegg påvirker alder fordelingen på kriminalitetstypene. Et eksempel er narkotikalovbrudd hvor andelen av totalt antall forhold øker med alderen. Skadeverk og seksuallovbrudd utgjorde derimot en mindre andel av totaliteten med økende alder. Voldslovbrudd hadde omtrent samme andel av alle anmeldte forhold (16 - 21 prosent) uavhengig av aldersgruppe. I det videre ser vi nærmere på de registrerte forholdene innenfor aldersgruppene: 10–14 år, 15–17 år og 18–22 år.

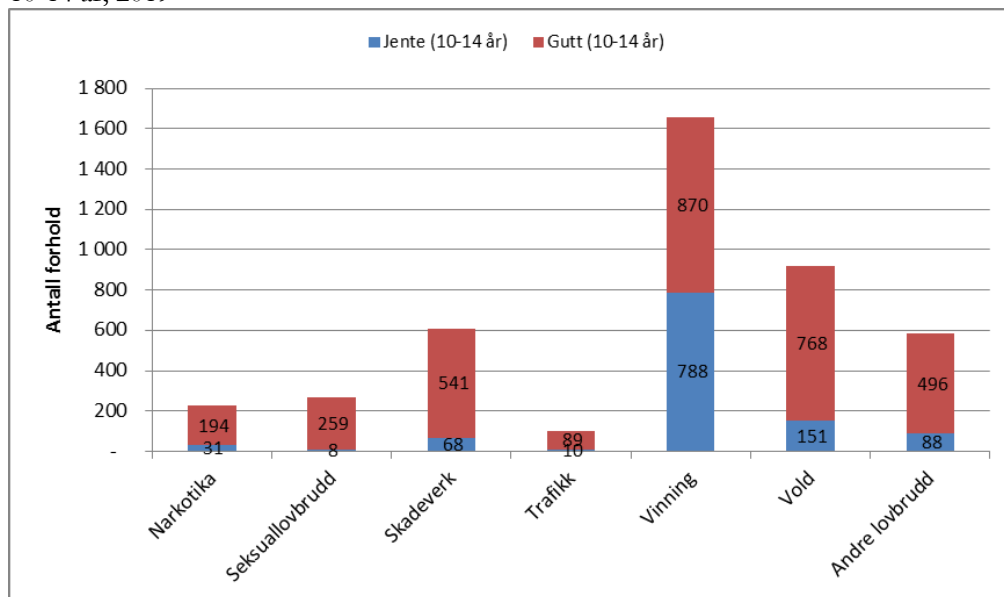
Registrerte forhold i aldersgruppen 10–14 år

I 2019 ble i overkant av 2 900³⁷ barn i aldersgruppen 10–14 år registrert med om lag 4 400 forhold. I figur 9.4 er disse forholdene fordelt på kriminalitetstype, og flest forhold gjelder vinningslovbrudd. Jenter og gutter er relativt likt representert. Dette skiller seg fra alle andre kriminalitetstyper, der gutter har 84 prosent eller mer av de anmeldte forholdene.

Uavhengig av kjønn utgjorde vinningslovbruddene den største andelen av kriminalitetstypene, med 38 prosent av samtlige forhold. Innenfor vinningslovbrudd dominerte de mindre alvorlige lovbruddene, som mindre tyveri fra butikk eller andre salgssteder. Voldslovbrudd var den nest største kriminalitetstypen og utgjorde 21 prosent av alle forholdene. Innenfor vold dominerte kroppskrenkelser med over halvparten av forholdene.

³⁷ Individuer som er registrert med flere forhold, hvor alder ved gjerning faller inn under flere av de ulike aldersgrupperingene, telles i alle aldersgrupperingene de inngår i.

Figur 9.4 Antall registrerte forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 10-14 år, 2019

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Per 1. januar 2019 hadde 89 prosent av befolkningen i Norge mellom 6-19 år norsk statsborgerskap³⁸. Statsborgerskap er ikke det samme som fødeland eller innvanderbakgrunn, og det kan være flere grunner til at en person har et bestemt statsborgerskap³⁹.

87 prosent av de anmeldte forholdene i aldersgruppen 10-14 år ble registrert på personer som har norsk statsborgerskap⁴⁰ (se tabell 9.1).

Tabell 9.1 Antall registrerte forhold i Norge blant barn og unge* mellom 10-14 år fordelt på statsborgerskap. De ti mest forekommende statsborgerskapene, 2019.

Land	Registrerte forhold, 10-14 år	Andel
Norge	3 783	86,7 %
Somalia	92	2,1 %
Syria	61	1,4 %
Polen	59	1,4 %
Afghanistan	41	0,9 %
Litauen	33	0,8 %
Sverige	32	0,7 %
Russland	30	0,7 %
Eritrea	25	0,6 %
Spania	16	0,4 %
Totalsum	4 361	100 %

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

³⁸ Statistisk sentralbyrå (SSB), tabell 05196, Statistikkbanken

³⁹ Ved fullt fødselsnummer registreres statsborgerskapet som er registrert i Folkeregisteret. Mangler dette avklares statsborgerskapet med andre metoder.

⁴⁰ SSB (statistikkbanken) kategoriserer alder på en annen måte enn hva som er gjort i rapporten. Fordelingen av statsborgerskap for aldersgruppen 6-19 år vil kun fungere som en pekepinn for aldersgruppen 10-22 år i denne rapporten.

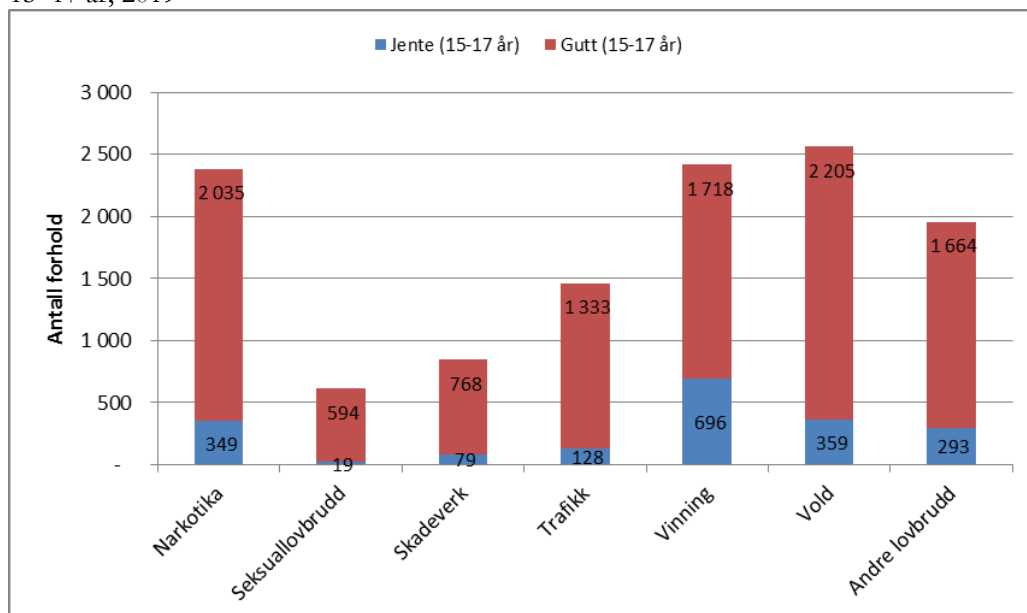
Registrerte forhold i aldersgruppen 15–17 år

I 2019 ble om lag 6 400⁴¹ unge i aldersgruppen 15–17 år registrert med om lag 12 200 forhold. I denne aldersgruppen var volds-, vinnings-, og narkotikalovbrudd hyppigst registrert (se figur 9.5). Voldslovbruddene utgjorde 21 prosent av alle forhold, og vinningslovbrudd 19 prosent.

Innenfor voldslovbruddene dominerte kroppskrenkelser (45 prosent). Innenfor vinningskriminaliteten er det også her det de mindre alvorlige vinningslovbruddene som utgjorde flest forhold.

I 2019 var guttene registrert med hoveddelen av forholdene med hele 97 prosent av seksuallovbruddene, 86 prosent av voldslovbruddene og 71 prosent eller mer av forholdene innenfor de andre kriminalitetstypene. (se figur 9.5).

Figur 9.5 Antall registrerte forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 15–17 år, 2019

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

85 prosent av forholdene var registrert på personer som har norsk statsborgerskap.

⁴¹ Individuer som er registrert med flere forhold, hvor alder ved gjerning faller inn under flere av de ulike aldersgrupperingene, telles i alle aldersgrupperingene de inngår i.

Tabell 9.2 Antall registrerte forhold i Norge blant barn og unge* mellom 15–17 år fordelt på statsborgerskap. De ti mest forekommende statsborgerskapene, 2019.

Land	Registrerte forhold, 15-17 år	Andel
Norge	10 391	84,9 %
Somalia	279	2,3 %
Syria	222	1,8 %
Polen	183	1,5 %
Afghanistan	137	1,1 %
Russland	110	0,9 %
Litauen	93	0,8 %
Sverige	91	0,7 %
Storbritannia	51	0,4 %
Latvia	46	0,4 %
Totalsum	12 240	100 %

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Registrerte forhold i aldersgruppen 18–22 år

I 2019 ble i underkant av 15 700⁴² unge i aldersgruppen 18–22 år registrert med om lag 31 700 forhold.

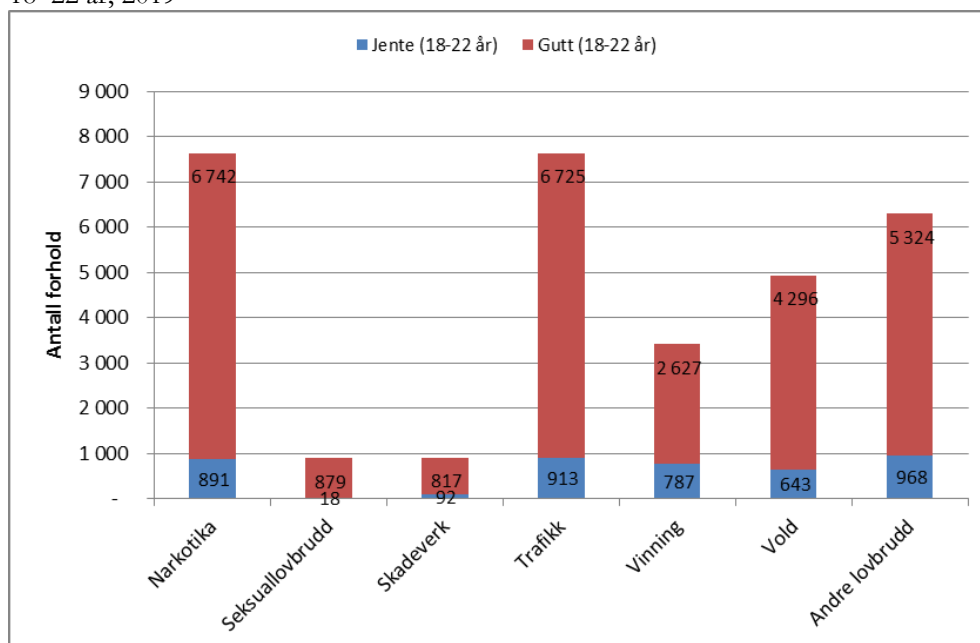
Narkotika- og trafikklovbruddene utgjorde flest registrerte forhold (begge 24 prosent), se figur 9.6.

Innen narkotikalovbruddene utgjorde brudd på legemiddelovens forbud motruk og besittelse henholdsvis 37 og 22 prosent, og brudd på narkotikaovertrødelse etter straffeloven 36 prosent.

Uavhengig av kriminalitetstype var majoriteten av forholdene blant 18–22 åringene knyttet til gutter (figur 9.6). Guttene stod for 77 prosent av alle registrerte vinningslovbrudd, og 98 prosent av alle registrerte seksuallovbrudd. Innen de andre kriminalitetstypene utgjorde guttene 85 - 90 prosent av alle registrerte forhold.

⁴² Individuer som er registrert med flere forhold, hvor alder ved gjerning faller inn under flere av de ulike aldersgrupperingene, telles i alle aldersgrupperingene de inngår i.

Figur 9.6 Antall registrerte forhold fordelt på kriminalitetstype og kjønn for barn og unge* mellom 18–22 år, 2019

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

Som vist i tabell 9.3 var 84 prosent av forholdene i aldersgruppen 18–22 år registrert på personer med norsk statsborgerskap.

Tabell 9.3 Antall registrerte forhold i Norge blant barn og unge* mellom 18–22 år fordelt på statsborgerskap. De ti mest forekommende statsborgerskapene, 2019

Land	Registrerte forhold, 18-22 år	Andel
Norge	26 578	83,8 %
Polen	655	2,1 %
Syria	555	1,7 %
Afghanistan	413	1,3 %
Litauen	398	1,3 %
Somalia	390	1,2 %
Sverige	356	1,1 %
Eritrea	266	0,8 %
Romania	189	0,6 %
Russland	167	0,5 %
Totalsum	31 722	100 %

Kilde: PAL STRASAK

*Barn og unge som er registrert mistenkt, siktet eller domfelt for straffbare forhold.

9.4 Gjentagende kriminalitet

Datamaterialet i denne delen følger barn og unge fra fylte 10 år til og med 22 år som i 2019 ble registrert som mistenkt, siktet eller domfelt med minst ett straffbart forhold, tilbake til 2007. Personer kan registreres med flere forhold på samme tidspunkt. Dataene i denne delen er bearbeidet slik at en person maksimalt kan være registrert med ett straffbart forhold per dag. Dette har sammenheng med politiets definisjon og bruk av begrepet *gjenganger* eller *ung gjenganger*. Flere politidistrikt definerer personer under 18 år som er registrert med fire forhold eller flere i løpet av et kalenderår som ung gjenganger⁴³. Politidirektoratet har i tidligere rapporter om barne- og ungdomskriminalitet definert barn og unge under 23 år som var registrert med tre eller flere forhold som gjenganger⁴⁴.

Disse definisjonene er problematiske. De vil for eksempel resultere i at en ungdom som blir anmeldt for nasking i fire butikker på en dag, eller som deler intime bilder på sosiale medier av fire forskjellige personer på et par dager, blir kategorisert som (ung) gjenganger. Men disse ungdommene er ikke nødvendigvis det politiet og/eller politiets samarbeidspartnere er mest bekymret for skal utvikle en kriminell karriere.

Statistisk sentralbyrå (SSB) som har ansvaret for den offisielle kriminalstatistikken bruker ikke begrepet gjenganger. SSB benytter begrepet tilbakefall i sine målinger/studier av gjentatt kriminalitet⁴⁵. Tilbakefall kan måles på en rekke forskjellige måter og med svært ulike resultater. En SSB-undersøkelse fra 2013 viser at tilbakefallstallene kan variere mellom 10 og 55 prosent, avhengig av hvordan gjentatt kriminalitet blir gruppert og analysert⁴⁶.

Det er viktig med oversikt over ungdom som begår mye kriminalitet. Kunnskap om omfang og årsakene til gjentagende kriminalitet er avgjørende for målrettet innsats. Det er imidlertid behov for større grad av differensiering og bruk av informasjon fra andre kilder. Statistikk i seg selv og definisjonene spesielt er lite egnet som måleparameter på hvilke barn og unge som begår mest kriminalitet og som har størst behov for oppfølging. Arbeidet med å forebygge og følge opp barn og unge som begår gjentatt kriminalitet vil spenne over mange sektorer i kommune og stat, og frivillig og privat virksomhet.

Politidirektoratet har derfor i denne rapporten valgt å gå bort fra de tidligere kategoriseringene; førstegangskriminelle, tilbakefall og gjengangere⁴⁷. Det gis i stedet en oversikt over fordelingen av antall registrerte forhold på antall barn og unge. Politidirektoratet har igangsatt et arbeid med en enhetlig definisjon av unge som begår gjentatt kriminalitet, og arbeidet er forventet ferdigstilt 2020.

Datamaterialet i denne delen omfatter totalt 24 513 unike barn og unge, som i 2019 ble registrert som mistenkt, siktet eller domfelt med minst ett straffbart forhold. Disse er så fulgt tilbake til 2007. Majoriteten av barn og unge som blir anmeldt for et straffbart forhold, blir kun anmeldt for dette ene forholdet. Som figur 9.7 viser, ble i overkant av 12

⁴³ Salto (2018) Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo. Rapport basert på data fra 2017. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13280281/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Prosjekter/Salto%20-%20sammen%20lager%20vi%20et%20trykt%20Oslo/1%20Kriminaliteten%20i%20Oslo/Barne-%20og%20ungdomskriminaliteten%20i%20Oslo%202017.pdf>

⁴⁴ Politidirektoratet (2017) Kriminalitet blant barn og unge 2012-2016.

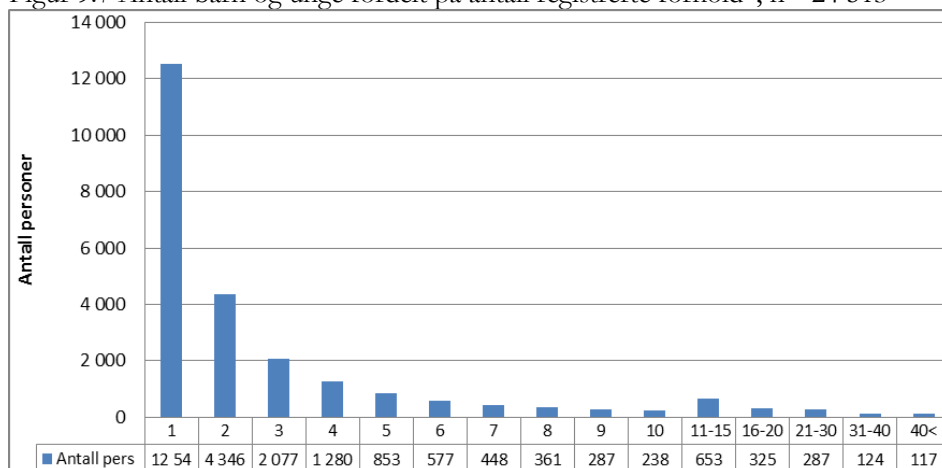
⁴⁵ Se www.SSB.no

⁴⁶ Skardhamar, T. og Andersen, S (2013) Å måle gjentatt kriminalitet – hvem hva og når? Hentet fra www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/aa-maale-gjentatt-kriminalitet-hvem-hva-og-naar

⁴⁷ Politidirektoratet (2018) Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2017. Kommenterte STRASAK-tall

500 registret med kun ett straffbart forhold. Dette er en økning på om lag 200 personer sammenlignet med resultatene fra fjorårets rapport⁴⁸. I overkant av 4 300 barn og unge var registrert med to forhold. Omtrent 2 100 barn og unge var mistenkt, siktet eller domfelt for tre forhold. Dette er en reduksjon på 6 prosent sammenlignet med 2018. Nærmere 1 300 barn og unge var registrert med fire forhold. Antallet barn og unge som er registrert med fem til ti forhold er jevnt synkende.

Figur 9.7 Antall barn og unge fordelt på antall registrerte forhold*, n= 24 513

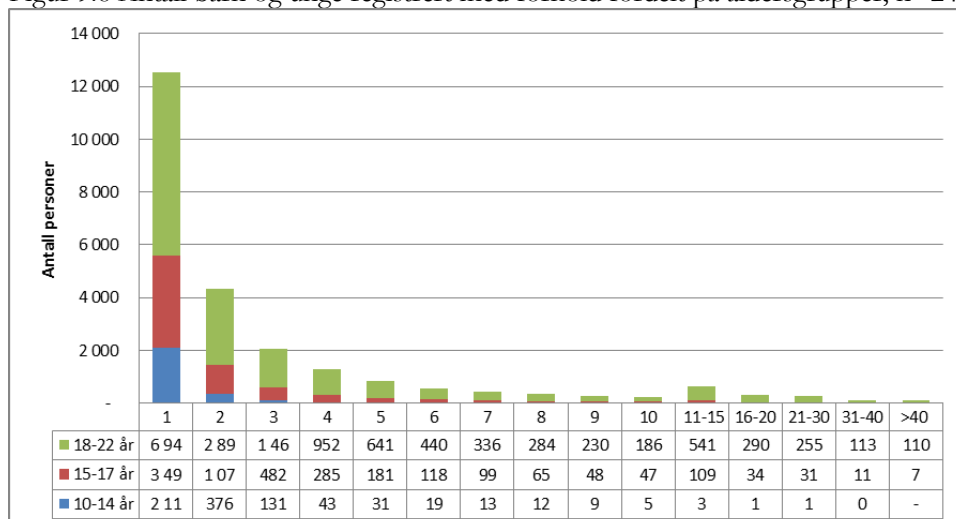

Kilde: PAL STRASAK

*For alle kategoriene må minst ett av forholdene være registrert i 2019.

Noen barn og unge har vært mistenkt, siktet eller domfelt for mange forhold. 978 personer var registrert med mellom 11-20 forhold, og i overkant av 500 unge var registrert med 21 eller flere forhold. Som figur 9.8 under viser var de aller fleste som var registrert med over 20 forhold i aldersgruppen 18–22 år. For de to øvrige aldersgruppene er tallet betydelig lavere.

Figur 9.8 Antall barn og unge registrert med forhold fordelt på aldersgrupper, n=24 513

Kilde: PAL STRASAK

*For alle gruppene må minst ett av forholdene være registrert i 2019.

⁴⁸ Politidirektoratet (2019) STRASAK-rapporten 2018

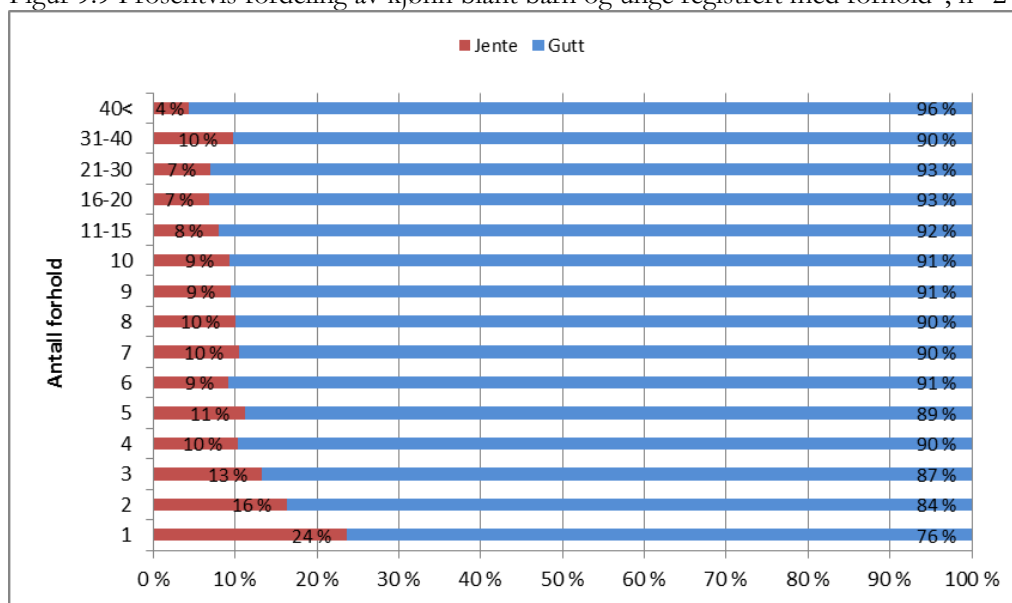
Innenfor samtlige grupperinger var det flest personer i aldersgruppen 18–22 år⁴⁹, og utgjorde godt over 80 prosent med over 11 forhold. Aldersgruppen 18–22 år er inkludert og synliggjort fordi både påtalemyndighet og barnevern kan tilpasse reaksjoner og tiltak også etter fylte 18 år. Dessuten har de med flere forhold ofte begynt med kriminalitet før de ble 18⁵⁰.

For barn og unge som var registrert med ett straffbart forhold var 55 prosent i aldersgruppen 18–22 år. Videre utgjorde aldersgruppen mellom 67–80 prosent for de som var registrert med to til ti forhold.

Barn og unge som var registrert med tre eller flere forhold stod bak 27 188, eller 56 prosent, av samtlige registrerte forhold med unge gjerningspersoner i 2019⁵¹. Samtidig er det en liten gruppe barn og unge som begår svært mange forhold.

Innen alle grupperingene av antall registrerte forhold utgjorde guttene den største andelen, se figur 9.9. Jentenes andel varierte fra 4 til 24 prosent innen de ulike forholdsgrupperingene, men er størst i gruppen som er registrert med ett straffbart forhold.

Figur 9.9 Prosentvis fordeling av kjønn blant barn og unge registrert med forhold*, n=24 513

Kilde: PAL STRASAK

*For alle gruppene må minst ett av forholdene være registrert i 2019.

Majoriteten av barn og unge har norsk statsborgerskap. Andelen varierer mellom 83 – 91 prosent for samtlige grupperinger av registrerte forhold.

⁴⁹ For å unngå at enkelte personer kan havne i to av alderskategoriene, er dataene bearbeidet slik at høyeste alder ved gjerning for saker registrert i 2019, avgjør hvilken alderskategori personene faller inn under.

⁵⁰ Levander, M. (2013) Kronisk kriminalitet som livsstil. Rikspolisens utvärderingsfunksjon. Hentet fra http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/15456/Kronisk_kriminalitet.pdf;jsessionid=BF053F3D6B96895A07AC84E9DFD38A6C?sequence=3 Levander

⁵¹ Alle registrerte forhold i 2019 er inkludert i beregningen, også de som er registrert på samme tidspunkt.

9.5 Alternative straffereaksjoner

Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er strafferettslige reaksjoner som skal brukes overfor lovbrøtere på begått kriminalitet i aldersrommet mellom 15 og 18 år. Politiet kan benytte alternative straffereaksjoner også etter fylte 18 år. Ved å benytte alternative straffereaksjoner og skreddersydde tiltak, søker man å gi unge lovbrøtere tett oppfølging og nødvendig støtte til å mestre utfordringer og dermed forebygge ny kriminalitet⁵².

⁵² <https://www.konfliktraadet.no/veileder.346448.no.html>

10 Inndragning

Politiet har over flere år hatt høyt fokus på inndragning av lovovertrederens utbytte av straffbare handlinger.

Nærmere om hvordan inndragingsstatistikken er hentet ut er gitt i vedlegg 1. Det påpekes spesielt at inndragningstallene i 2019 vil kunne øke gitt at det er påtaleavgjorte saker som enda ikke er rettskraftig.

Statistikken teller antall inndragninger av *utbytte* etter gammel straffelov § 34 og ny straffelov § 67, antall inndragninger av *gjenstander* etter gammel straffelov § 35 og ny straffelov § 69 og *utvidet* inndragning etter straffeloven § 34a og ny straffelov § 68. Statistikken dekker ikke bestemmelsen om forebyggende inndragning i straffeloven § 70 (gammel straffelov § 37b).

Tabell 10.1 Inndragning av utbytte og gjenstander, 2015–19

	2015	2016	2017	2018	2019	Prosent endring 2018-19	Prosent endring 2015-19
Utbytte	1 415	1 225	1 504	1 733	1 184	-31,7 %	-16,3 %
Utvidet	303	99	93	79	67	-15,2 %	-77,9 %
Gjenstand	6 892	6 449	6 592	7 251	7 011	-3,3 %	1,7 %
Sum antall inndragninger	8 610	7 773	8 189	9 063	8 262	-8,8 %	-4,0 %
Beløp i mill. kr	338,5	167,6	201,8	111,9	185,4	65,7 %	-45,2 %

Kilde: JUS625 – hentet fra PSV Monitor 28.01.20

Samlet inndragningsbeløp i 2019 var 185,4 millioner kroner, hvilket er en økning på 65,7 prosent i forhold til 2018, men nedgang på 45,2 prosent fra 2015. Noe av bakgrunnen for variasjonene fra år til år er at enkeltsaker gir betydelig utslag på statistikken. Antallet inndragninger ligger relativt stabilt.

Som eksempel på enkeltsak som vil kunne gjør et stort utslag i beløp kan det nevnes at gjennom hele 2016 ble iretteført en større sak innen arbeidslivskriminalitet i dagligvarebransjen som omfattet blant annet grov menneskehandel, menneskesmugling, sosial dumping, hvitvasking, bankbedragerier, NAV-bedragerier, skatteunndragelser, trusler m.m. Det ble nedlagt påstand i tingretten om inndragning av til sammen over 103 millioner kroner. Etterforskingen ble påbegynt i 2013 og dom i hovedsaken i første instans forelå i 2018. Ankeforhandling i saken ble påbegynt høsten 2019, men dom er ikke avsagt.

Selv om saker som nevnt over forekommer sjeldent, viser det at enkeltsaker vil kunne ha betydelig innvirkning på statistikken, og da særlig inndratt beløp. Det er videre en viss grad av tilfeldigheter knyttet til hvilket år slike saker blir rettskraftige.

Som tidligere er det fortsatt knyttet noe usikkerhet til inndragingsstatistikken, herunder om den fanger opp korrekt antall krav og beløp fra straffesakssystemene til politiet. Det bemerkes særlig at politiet i en rekke saker fremmer erstatningskrav på vegne av fornærmede, fremfor å legge ned påstand om inndragning. Dette kan være en av flere forklaringer på at antall utbytteinndragninger er redusert. Herværende statistikk omfatter ikke rettskraftige erstatningskrav fremmet på vegne av fornærmede. Gjennom 2019 er det tilrettelagt for bedre statistikk på området, men relevante tall vil først foreligge ved utløpet av 2020.

VEDLEGG 1 Datagrunnlag

Det statistiske grunnlaget i rapporten er hentet fra politiets straffesaksregister (STRASAK). STRASAK benyttes både til den offisielle kriminalstatistikken, som Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer, og politiets driftsstatistikk. Selv om både SSB og Politidirektoratet henter sitt tallgrunnlag fra STRASAK, forekommer det noen forskjeller i det tallmaterialet som presenteres, blant annet på grunn av ulik bearbeiding av data, ulike tidspunkt for dataauthenting og ulik gruppering av dataene.

Hvis annet ikke er oppgitt er tallmaterialet hentet ut 1. januar det enkelte år. Kodeendringer som har skjedd etter 1. september det enkelte år vil derfor ikke få betydning. Dette er gjort for å ha mest mulig sammenliknbare tall.

Dataene i STRASAK er basert på de kodene som politiet manuelt legger inn når en sak blir registrert og kvaliteten på driftsstatistikken er derfor avhengig av riktig koding av den enkelte sak. Økt fokus og kunnskap kan i enkelte tilfeller føre til endret kodepraksis og riktigere koding av sakene. Endring i kodepraksis kan derfor gjøre det utfordrende å følge utviklingstrekk på detaljert nivå.

I forbindelse med ikrafttredelsen av Straffeloven 2005 1. oktober 2015 ble det gjort endringer som førte til at flere lovbrudd ble tilordnet en annen kriminalitetstype enn hva som var tilfelle tidligere. Spesielt gjøres det oppmerksom på følgende:

- Alminnelige bedragerier er overført fra kriminalitetstypen som omfatter vinningskriminalitet til kriminalitetstypen som omfatter økonomisk kriminalitet. Dette inkluderer også lovbrudd som i Straffeloven 1902 ble omtalt som naskeri, og som nå omtales som mindre bedrageri.
- Enkelte lovbrudd knyttet til trusler er overført fra kriminalitetstypen annen til voldslovbrudd.
- Enkelte lovbrudd knyttet til grupper med særskilt vern fra kriminalitetstypen annen til voldslovbrudd.
- Identitetskrenkelses etter straffeloven § 202 er overført fra kriminalitetstypen annen til økonomilovbrudd.

Straffeloven 2005 medfører i all hovedsak ingen nykriminalisering eller avkriminalisering. Det er likevel ikke mulig å sammenligne alle straffebestemmelsene i gammel og ny lov én til én. For å kunne sammenligne statistikk på et lavere nivå enn kriminalitetstype er det derfor laget lovbruddskategorier for å kunne se utviklingen over tid på et område, gitt i vedlegg 2.

Antall anmeldelser er gitt ved antall saker. I forbindelse med saker med særskilt saksbehandlingsfrist, nærmere omtalt i kapittel 4.3.3 benyttes begrepet forhold. Forhold sier noe om knytningen mellom sak og person, dvs. gjerningsperson og fornærmet. På grunn av dette kan en sak generere flere forhold.

Inndragningsstatistikken er hentet ut 28. januar 2020 fra PSV Monitor som er et internt verktøy i politiet for lettere å følge utviklingen av straffesaksporteføljen. I motsetning til hva som er tilfelle for store deler av resten av rapporten anvendes ikke fryste tall da dynamiske tall gir et riktigere bilde. Det antas at inndragningstallene i 2019 vil kunne øke gitt at det er påtaleavgjorte saker som enda ikke er rettskraftig.

Det gjøres oppmerksom på at det i tabeller kan forekomme at avrunding medfører at summen/endring i prosentpoeng ikke blir lik summen av de oppgitte tallene.

VEDLEGG 2 Lovbruddskategorier

Krim.type	Lovbruddskategori	Statistikkgrupper/-koder
Vinning	Grovt tyveri fra bolig	921 Grovt tyveri fra bolig 2201 GROVT TYVERI FRA VILLA 2202 GROVT TYVERI FRA LEILIGHET
Vinning	Tyveri fra person på offentlig sted	910 Tyveri fra person i kollektiv transport eller stoppested 911 Tyveri fra person i gate, park, annet friområde 912 Tyveri fra person i anlegg / lokaler for idrett, kultur o.l. 913 Tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 914 Tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 915 Tyveri fra person på annet offentlig sted 925 Grovt tyveri fra person i kollektiv transport / stoppested 926 Grovt tyveri fra person i gate, park, annet friområde 927 Grovt tyveri fra person i anlegg/lokaler for idrett, kultur 928 Grovt tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 929 Grovt tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 930 Grovt tyveri fra person på annet offentlig sted
Vinning	Ran	954 Ran 955 Grovt ran 956 Grovt ran, med død/betydelig skade til følge 957 Forbund om ran 2502 RAN (\$ 267) 2503 RAN,GROVT (\$ 268) 2504 RAN FRA BERUSET PERSON 2505 BANKRAN (\$ 268,2) 2506 POSTRAN (\$ 268,2) 2507 RAN AV VERDITRANSPORT (\$ 268,2) 2508 DROSJERAN 2509 RAN FRA FORRETNING/KIOSK (\$ 267) 2510 GROVT RAN FRA FORRETNING/KIOSK (\$ 268) 2599 RAN/UTPRESSING, DIVERSE
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter legemiddeloven	7101 Narkotika, bruk (\$24) 7102 Narkotika, besittelse (\$24) 7199 Narkotika, diverse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (narkotika-overtredelser)	704 NARKOTIKA (\$ 162,1.LEDD) 711 NARKOTIKA, UAKTSOM (\$ 162,4.LEDD) 751 Narkotikaovertredelse
Narkotika	Narkotikalovbrudd etter straffeloven (grove narkotika-overtredelser)	703 NARKOTIKA (\$ 162,2.LEDD) 708 NARKOTIKA (\$ 162,3.LEDD) 752 Grov narkotikaovertredelse 753 Grov narkotikaovertredelse, betydelig mengde 754 Grov narkotikaovertredelse, særdeles skjerpene 755 Uaktsom grov narkotikaovertredelse
Narkotika	Dopinglovbrudd etter legemiddeloven	7110 Doping bruk (\$24a) 7111 Doping besittelse (\$24a)
Narkotika	Dopinglovbrudd etter straffeloven (dopingovertredelser)	710 DOPINGMIDLER (\$ 162B,1.LEDD)162B,1.LEDD) 712 DOPINGMIDLER (\$ 162B,2.LEDD) 713 DOPINGMIDLER, UAKTSOM (\$ 162B,3.LEDD) 757 Dopingovertredelse 758 Grov dopingovertredelse 759 Uaktsom grov dopingovertredelse
Vold	Grov kroppskrenkelse og kroppsskade	1703 LEGEMSBESKADIGELSE (\$ 229) 1704 LEGEMSBESKADIGELSE, KNIV (\$ 229) 1705 LEGEMSBESKADIGELSE, SKYTEVÅPEN (\$ 229)

		<p>1714 LEGEMSBESKADIGELSE MED DØDEN TIL FØLGE (§ 229)</p> <p>1716 LEGEMSFORNÆRMELSE M/SKADEFØLGE (§ 228,2.LEDD)</p> <p>1752 Grov kroppskrenkelse</p> <p>1753 Grov kroppskrenkelse, med følge død</p> <p>1754 Kroppsskade</p> <p>1755 Grov kroppsskade</p> <p>1756 Grov kroppsskade, med følge død</p>
Vold	Menneskehandel	<p>1607 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON (§224)</p> <p>1611 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND (§224)</p> <p>1613 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID (§224)</p> <p>1615 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER (§224)</p> <p>1658 Menneskehandel, prostitusjon</p> <p>1659 Menneskehandel, tvangsarbeid</p> <p>1660 Menneskehandel, krigstjeneste</p> <p>1661 Menneskehandel, indre organer</p> <p>1668 Menneskehandel tilrettelegge mv</p>
Vold	Grov menneskehandel	<p>1608 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON, GROV (§224)</p> <p>1610 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER, GROV (§224)</p> <p>1612 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND, GROV (§224)</p> <p>1614 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID, GROV (§224)</p> <p>1662 Grov menneskehandel, prostitusjon</p> <p>1663 Grov menneskehandel, tvangsarbeid</p> <p>1664 Grov menneskehandel, krigstjeneste</p> <p>1665 Grov menneskehandel, indre organer</p> <p>1669 Menneskehandel tilrettelegge mv – grov</p>
Vold	Mishandling i nære relasjoner	<p>1506 MISHANDLING I FAMILIEFORH, MED LEGEMSKRENK (§ 219, 1. LEDD)</p> <p>1507 MISHANDLING I FAMILIEFORH, UTEN LEGEMSKRENK (§219,1.LEDD)</p> <p>1508 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, M LEGEMSKRENK (§219. 2. LEDD)</p> <p>1509 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, U LEGEMSKRENK (§219,2. LEDD)</p> <p>1768 Mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse</p> <p>1769 Mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse</p> <p>1770 Grov mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse</p> <p>1771 Grov mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse</p>
Vold	Trusler	<p>506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (§128) [Tilordnet kriminalitetstypen annen]</p> <p>557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi</p> <p>558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann</p> <p>1601 TRUSLER, DIVERSE (§ 227)</p> <p>1603 TRUSLER, KNIV (§ 227)</p> <p>1604 TRUSLER, SKYTEVÅPEN (§ 227)</p> <p>1605 BOMBETRUSSEL (§227)</p> <p>1609 TRUSLER, DIVERSE (§227)</p> <p>1674 Trusler</p> <p>1675 Trusler, med skytevåpen</p> <p>1676 Trusler, med kniv eller annen liknende redskap</p> <p>1677 Grove trusler</p>

		<p>1678 Grove trusler, med skytevåpen</p> <p>1679 Grove trusler, med kniv eller annen liknende redskap</p> <p>1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell</p> <p>1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider</p> <p>1682 Trussel særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda</p>
Vold og Annen	Grupper med særskilt vern	<p>501 VOLD MOT POLITITJ.MANN (§ 127)</p> <p>502 VOLD MOT OFF.TJ.MANN (§ 127)</p> <p>506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (§128)</p> <p>555 Vold mot offentlig tjenestemann, politi</p> <p>556 Vold mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann</p> <p>557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi</p> <p>558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann</p> <p>559 Hindring av offentlig tjenestemann, politi</p> <p>560 Hindring av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann</p> <p>561 Forulemping av offentlig tjenestemann, politi</p> <p>562 Forulemping av offentlig tjenestemann, annen tjenestemann</p> <p>1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell</p> <p>1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider</p> <p>1682 Trussel særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda</p> <p>1774 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell</p> <p>1775 Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider</p> <p>1776 Vold særskilt utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda</p> <p>1802 ÆREKRENK. MOT OFF. TJ. M. (§251)</p> <p>5001 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.1)</p> <p>5002 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§326 NR.2)</p> <p>5011 HINDRING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.1)</p> <p>5012 FORULEMPING AV OFFENTLIG TJENESTEMANN (§ 326 NR.2)</p>
Seksuallovbrudd	Voldtekt	<p>1401 VOLDTEKT (§ 192,1.LEDD)</p> <p>1401 VOLDTEKT (§ 192,1.OG 2.LEDD)</p> <p>1413 FORSØK PÅ VOLDTEKT (§ 192,JFR.PAR 49)</p> <p>1420 VOLDTEKT (§ 192,2.LEDD)</p> <p>1420 VOLDTEKT (§ 192,3.LEDD)</p> <p>1423 GROVT UAKTSOM VOLDTEKT (§ 192,4.LEDD)</p> <p>1451 Voldtekt u. samleie</p> <p>1452 Voldtekt til samleie</p> <p>1453 Grov voldtekt</p> <p>1454 Grov uaktsom voldtekt</p> <p>1455 Voldtekt forsøk</p>
Seksuallovbrudd	Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år	<p>1402 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/14 ÅR (§ 195)</p> <p>1402 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/14 ÅR (§ 195)</p> <p>1403 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/10 ÅR (§ 195)</p> <p>1403 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/10 ÅR (§ 195)</p> <p>1460 Voldtekt av barn under 14 år</p> <p>1461 Voldtekt til samleie av barn under 14 år</p> <p>1462 Grov voldtekt av barn under 14 år</p> <p>1463 Forsøk på voldtekt av barn under 14 år</p>

Seksual- lovbrudd	Seksuell handling og seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor barn u/16 år	1418 SEKSUELL HANDLING MM MED BARN U/16 ÅR (\$ 200,2.LEDD) 1418 UTUKTIG HANDLING M.V MED BARN U/16 ÅR (\$ 212,2.LEDD) 1466 Seksuell handling med barn under 16 år 1467 Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år
Seksual- lovbrudd	Seksuell omgang med barn 14-16 år	1404 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196) 1404 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196) 1464 Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år 1465 Grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år
Seksual- lovbrudd	Overgrepsmateriale og pornografi	1405 PORNOGRAFI, SKRIFTER/FILM/VIDEO MV (\$204) 1405 UTUKTIGE SKRIFTER/FILM/VIDEO M.V (\$ 211) 1421 PORNOGRAFI,SKRIFTER/BILDER/VIDEO MV VIA DATASYST. (\$204) 1470 Fremvis/still av seksu overgr mot barn el seksualiserer barn 1477 Pornografi
Seksual- lovbrudd	Annet eller uspesifisert seksuallovbrudd	1406 UTUKTIG ADFERD INKL. BLOTING 1407 INCEST (\$ 197) 1408 HALLIKVIRKS. TILBY, FORMIDLE, ETTERS. PROSTITUSJON (\$202) 1408 HALLIKVIRKS. TILBY, FORMIDLE, ETTERS. PROSTITUSJON (\$202) 1409 KIKKING (\$212) 1410 PROSTITUSJON 1411 HELSERÅDSMELDING 1412 SEKSUELT KRENKENDE/UANSTENDIG ADFERD, BLOTING MM (\$201) 1414 SKAFFE SEG UTUKTIG OMG.M/TRUSLER, UNDERF. ADFERD O.L (\$ 194) 1415 SEKSUELL OMGANG MED FOSTERBARN, STEBARN OL (\$ 199) 1416 UTUKTIG OMGANG MED BEVISSTLØS (\$ 193) 1417 SAMLEIE MED BROR/SØSTER (\$ 198) 1419 UTUKTIG OMGANG, MISBRUK AV STILLING (\$ 198) 1422 SEKSUELT KRENKENDE/UANSTENDIG ADFERD VIA DATASYSTEMER (\$201) 1422 UTUKTIGE KRENKELSER VIA DATASYSTEMER (\$ 212 1.LEDD) 1424 SEKSUELL OMG. MISBR AV STILLING, AVH.FORH. MM (\$ 193,1.LEDD) 1424 SEKSUELL OMG. MISBR AV STILLING, AVH.FORH. MM (\$ 193,1.LEDD) 1425 SEKSUELL OMG. UTNYTT. AV PSYKISK LIDELSE MM (\$193,2.LEDD) 1426 SEKSUELL HANDLING UTEN SAMTYKKE (\$200,1.LEDD) 1427 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER FRA PERSON UNDER 18 ÅR (\$203) 1428 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER (\$202A) 1429 Grooming - Bygge opp tillit for å utnytte barn seksuelt 1456 Misbruk av overmaktsforhold 1457 Seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon 1458 Seksuell handling uten samtykke 1459 Seksuelt krenkende atferd 1468 Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep 1469 Kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige 1471 Incest 1472 Søskenincest 1473 Seksuell omgang mellom andre nærstående

		1474 Hallikvirksomhet 1475 Formidling av prostitusjon 1476 Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne 1478 Utstillingsforbud 1498 Seksuallovbrudd, diverse (strl. kap 26) 1499 SEKSUALLOVBRUDD, DIVERSE 1499 Seksuallovbrudd, DIVERSE 3899 Seksuallovbrudd, DIVERSE
Annen	Menneskesmugling	6151 Menneskesmugling 6151 MENNESKESMUGLING (§ 47,3.LEDD) 6157 Organisert menneskesmugling 6157 Organisert menneskesmugling (§47, 4. ledd) 9898 MENNESKESMUGLING